

Masos medievals i cognoms endèmics a les terres de Girona

ELVIS MALLORQUÍ

Doctor en història i professor. Centre d'Estudis Selvatans

Quaderns de la Selva, 23 (2011), 11-55

Resum: El punt de partida d'aquesta contribució és la coincidència, a l'entorn del 1300, entre els noms dels masos aïllats i els cognoms de les famílies que els habitaven. A partir de capbreus, registres notariais i d'altres documents, hem confeccionat uns llistats complets dels masos existents en aquest moment en nou parròquies del bisbat de Girona –Ravós del Terri, Cruïlles, Sant Cebrià dels Alls, Sant Mateu de Montnegre, Riudellots de la Selva, Santa Coloma de Farners, Sant Miquel de Cladells i Lloret de Mar–. Així, hem obtingut 366 topònims de masos a partir dels quals analitzem aspectes diversos de la geografia interna de les parròquies rurals dels segles XIII i XIV. Finalment, intentem relacionar l'origen de cognoms poc freqüents, a vegades anomenats “endèmics”, amb els noms d'alguns dels masos medievals estudiats.

Paraules clau: masos – cognoms – antroponímia – toponímia – parròquies medievals.

Abstract: *The starting point of this contribution is the coincidence, around 1300, between the names of masos –isolated farmhouses– and surnames of the families who lived there. Thanks to capbreus –collections of peasants confessions including their obligations to lords–, notarial records and other documents, we have built some complete lists with all masos existing in nine parishes in the diocese of Girona –Ravós del Terri, Cruïlles, Sant Cebrià dels Alls, Sant Mateu de Montnegre, Riudellots de la Selva, Santa Coloma de Farners, Sant Miquel de Cladells and Lloret de Mar. So, we have obtained 366 toponyms of masos that we have used in order to analyze different aspects of the internal geography of the rural parishes from 13th to 14th centuries. Finally, we have tried to link the origin of some rare family names, sometimes qualified as “endemics”, with the names of some medieval masos.*

Keywords: *isolated farms (masos) – family names - anthroponymy - place names - medieval parishes.*

S'ha escrit molt sobre l'arrelament dels catalans a la seva terra, però potser ningú no ho ha dit més clar que Jaume Vicens Vives quan, en la seva *Notícia de Catalunya*, afirmava amb tota claredat:

*“cada català té la seva casa pairal –encara que no sigui més que en la il·lusió que el porta, imaginativament, a l’avi o al rebesavi que en sortiren un dia per la llei inexorable de l’augment demogràfic–. Cada català té la seva família –i no una família qualsevol, sorgida dels fulls del registre civil o dels vincles de parentiu accidentals–... I això perquè la immensa majoria dels catalans descendim de pagesos, d’una casa de pagès arraulida humilment en un vessant de la vall pirinenca o encarada a tots, els vents en les planes de la Catalunya Nova”.*¹

Cal advertir, prèviament, que aquestes sentències són anteriors als processos d’immigració al nostre país protagonitzats per moltes persones originàries d’altres regions de la Península Ibèrica, a la segona meitat del segle XX, i de molts altres països i continents, just a la fi del mateix segle i a l’inici del XXI, que han alterat profundament el nombre i la composició de la població catalana. De totes maneres, les afirmacions de l’insigne historiador ens susciten alguns interrogants sobre la història demogràfica de Catalunya: és possible que en un moment del passat “casa” i “família” hagin estat la mateixa cosa, tal com exposava Vicens? I, en cas afirmatiu, quan i on s’hauria donat aquesta coincidència?

El nostre plantejament en aquesta contribució és que sí que va existir un espai i un temps on cada família vivia en una casa independent i que ambdues formaven una unitat tan indissoluble compartien el mateix nom propi per distingir-se de les altres. L’espai correspondria al territori de la Catalunya Vella, al nord del Llobregat, caracteritzat pel poblament dispers en masos aïllats, d’on hauria sortit la majoria d’emigrants catalans cap a les terres del sud de Catalunya, les Balears i el regne de València. El temps seria a l’entorn de l’any 1300, just a la fi de la llarga etapa de creixement agrícola i demogràfic que havia començat, com a mínim, tres segles enrere i just abans de l’inici, amb la Pesta Negra del 1348, de la profunda crisi baixmedieval. És en aquests anys que, a la Catalunya Vella, cada mas tenia un nom que l’identificava en relació a la resta de masos de la parròquia i, gairebé sempre, els habitants del mas tenien com a cognom el mateix nom del mas. Per aquest motiu, creiem que la combinació entre l’estudi de la toponímia i l’antroponímia a partir de la documentació escrita, d’una banda, i l’organització del poblament i del territori a nivell local, de l’altra, pot proporcionar alguna resposta a les preguntes amb què encetàvem aquesta contribució. I és que, amb tota seguretat, l’onomàstica pot aportar molt més del que ha aportat fins ara al coneixement de la història rural de l’edat mitjana.

1 VICENS, 1962: p. 33.

L'ús de les sèries toponímiques per a la història rural

A finals del segle XIX, la toponímia va començar a ser utilitzada com a font principal per datar les diferents fases d'ocupació del sòl: Wilhelm Arnold a Alemanya i Arbois de Jubainville i Auguste Longnon a França van proposar una classificació dels topònims majors segons el seu origen lingüístic, segons si eren preromans, gal·loromans, germànics i romànics o medievals; això, creien, havia de permetre observar, després de cartografiar les aportacions toponímiques de cada període, l'evolució històrica del poblament d'un territori. Als anys 30 i 40, Marc Bloch alertava del perill d'extreure conclusions massa ràpides de la datació dels topònims per la lingüística, conscient que els noms dels nuclis habitats anteriors a l'any 1000, encara que fossin d'origen germànic, eren més recents que les invasions dels segles V i VI; així, més que establir una cronologia del poblament, la toponímia permet elaborar mapes de difusió lingüística. A partir dels anys 80 i 90 del segle XX, la prospecció de superfície i les intervencions preventives han permès a l'arqueologia fer un gran salt endavant que ha desacreditat la toponímia com a eina per poder datar les fases de l'ocupació del sòl: les datacions proporcionades per l'arqueologia són molt més fiables que les dels noms de lloc i, a la vegada, l'elevada densitat de jaciments coneguts permet constatar que no s'han produït grans ruptures en la continuïtat de l'hàbitat d'una zona des de la protohistòria fins a l'actualitat.²

A Catalunya, el retard de la recerca arqueològica del període medieval ha fet que la toponímia fos, fins fa no tant, una de les poques eines essencials per tal d'entendre l'evolució del poblament medieval. A partir del treball precursor de Josep Balari i Jovany,³ molts estudiosos s'han dedicat a la toponímia i a l'onomàstica catalana al llarg del segle XX. En una de les obres més difoses, Enric Moreu-Rey classifica els topònims majors de l'àmbit lingüístic català segons el seu origen, és a dir, entre noms catalans, àrabs, llatins i prellatins, però sempre té la prudència de no fer deduccions massa agosarades a partir de la presència o absència d'un d'aquests grups de topònims.⁴ Però també la toponímia menor té interès per tal d'aproximar-nos al paisatge medieval, tant a partir del significat dels noms de lloc com de la seva situació sobre el terreny.⁵

En el present treball, volem explorar les possibilitats d'un altre camí, l'ús de sèries de topònims homogenis per a analitzar qüestions concretes. Moreu-Rey, ja el 1982, assenyalava que les etimologies de topònims propers en l'espai i en el temps proporcionaven visions noves i, segurament, més encertades que si els preniem un a un. Posava com a exemples els casos dels topònims majors de la

2 ZADORA-RIO, 2001: p. 2-3 i 5-8; MALLORQUÍ, 2006b: p. 102-104.

3 BALARI, 1899.

4 Per exemple, l'absència de noms àrabs a Andorra no ha de ser interpretat com que aquest país pirinenc no va ser mai ocupat pels musulmans en la seva expansió del segle VIII; cf. MOREU-REY, 1982: p. 126-127.

5 Així ho hem provat de mostrar per a les parròquies gironines de Cruïlles i Sant Mateu de Montnegre, cf. MALLORQUÍ, 1999, 2003 i 2006b: p. 109-112 i 120-126.

Segarra, majoritàriament derivats de plantes –*l'Ametlla, Aranyó, Cirera, Codony, Espígol, Fonolleda, la Mora, Figuerola*, etc.–, els quals ens indueixen a pensar que el topònim *Cervera* no provindria de cap “cérvol”, sinó de la planta “servera”; igualment, els noms de les fundacions cistercenques de Vallbona, Vallsanta, Valldigna, Valldaura o Vallclara descriuen tant el paisatge que les envolta com la manera com el percebien els fundadors.⁶ Alguns medievalistes, en especial Jordi Bolós i Ramon Martí, han començat a aplicar aquesta metodologia al corpus de toponímia major documentada a l'edat mitjana. De la coincidència entre noms de lloc preromans i centres de demarcacions carolíngies del comtat d'Osona –*Besora, Torelló, Orís, Voltregà, Gurb, Tona, Seva, Tagamanent*, etc.–, s'ha pogut plantejar la hipòtesi que aquests punts haurien exercit, des d'època romana com a mínim, unes funcions de govern, administració, refugi i mercat sobre els seus respectius territoris; de manera semblant, la major concentració de topònims acabats en –à a les terres de l'Empordà i a la plana del comtat de Besalú, enfront als sectors més muntanyencs de la Garrotxa i d'Osona o del centre de la plana selvatana podria ser un bon índex de romanització del país; finalment, les sèries de topònims derivats de “palau”, “guàrdia” i “far” han permès descobrir indicis de l'organització política i militar de l'emirat de Còrdova al segle VIII a les terres de la Catalunya Vella, que, a més, s'han pogut confirmar per mitjà de l'arqueologia.⁷

Les sèries de topònims majors també han estat estudiades des de la geografia. Joan Tort ha analitzat el que recullen els topònims dels nuclis de població d'una comarca, el Baix Camp, de les principals característiques d'aquest espai territorial. El fet de ser topònims homogenis i antics, documentats en el transcurs de la colonització cristiana dels segles XII i XIII, permet que es pugui aplicar a la perfecció el “principi de significativitat territorial”, és a dir, que aquest conjunt de noms de lloc reflecteixi els aspectes geogràficament més significatius del territori estudiat.⁸ Així, descobrim la preeminència dels noms vinculats al medi físic a l'oest del Baix Camp, mentre a l'est predominen els hidrònims; igualment, són rellevants els topònims que es refereixen a les activitats econòmiques –bàsicament agrícoles– i a les comunicacions; i, per acabar, destaquen els noms vinculats a les formes en què es va produir la conquesta i colonització, amb topònims que recorden les fortificacions defensives que s'hi van aixecar o que expressen la relació de pertinença o de propietat de les terres ocupades.

En aquest sentit, Joan Tort proposa un concepte, el de “sistema toponímic”, per referir-se a un conjunt de topònims referits a una mateixa zona que, tots plegats, constitueixen “l'expressió lingüística de tota la seva diversitat geogràfica”.⁹ Així, s'amplia enormement el ventall de possibilitats d'estudi que ofereixen els topònims catalans als investigadors interessats en la geografia i la història. Ell

6 MOREU-REY, 1982: p. 160-161.

7 BOLÓS-HURTADO, 1998: p. 35, 1999: p. 32, 2000: p. 35, i 2001: p. 33; MARTÍ, 1999, 2004 i 2008.

8 TORT, 2000a i 2002a: p. 116-138.

9 TORT, 2002a: p. 98-99.

mateix ho aplica sobre els noms de 189 llacs i estanys de l'Alt Pirineu, que l'han portat a descobrir múltiples connexions entre el medi físic i les seves implicacions humanes: en concret, la poca freqüentació humana d'aquest espai en el passat ha fet que les comunitats tradicionals no hagin posat nom a tots els llacs existents i, quan ho han fet, hagin seguit pautes concretes, segons la seva pertinença a un o altre lloc, la seva ubicació física o a la seva morfologia visible.¹⁰

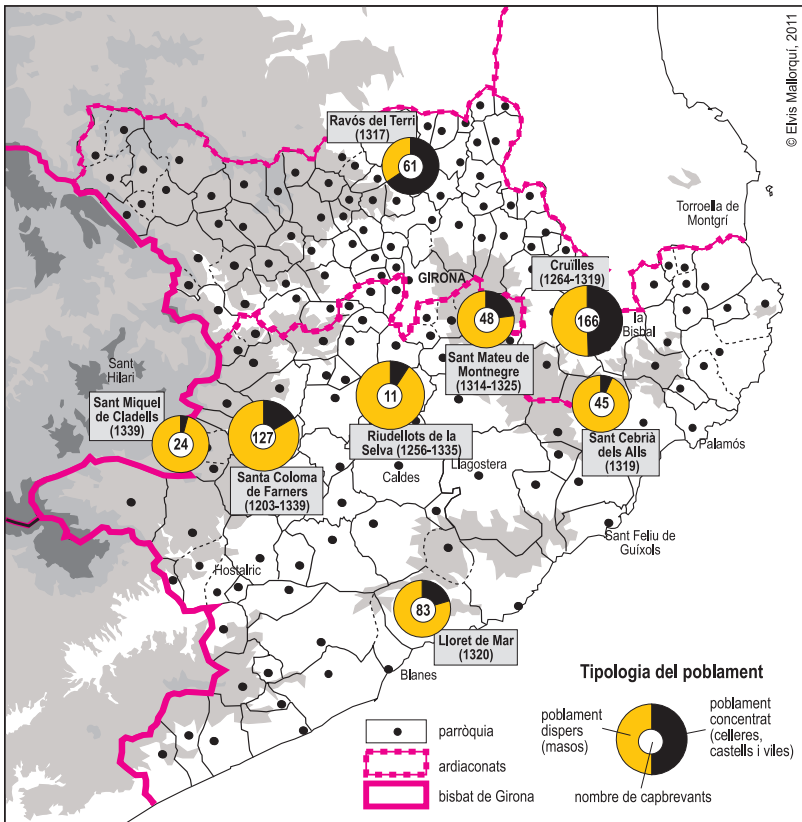
L'objecte d'anàlisi: els masos d'inicis del segle XIV

Partint d'aquests plantejaments metodològics, proposem aplicar-los als conjunts de noms de masos que podem obtenir per a determinades parròquies durant els primers anys del segle XIV. Parlem de parròquies i no pas de castells termenats o altres entitats territorials perquè, al bisbat de Girona i, especialment, a l'entorn immediat de la ciutat, era la parròquia l'entitat que millor servia per definir i delimitar les comunitats rurals medievals. Aleshores, tot i el progrés del poblament concentrat a l'entorn en celleres i viles a la plana selvatana i encara més a l'empordanesa, la majoria de la població rural de la Catalunya Vella continuava vivint en masos aïllats (cf. Mapa 1).¹¹ Els masos eren, en primer lloc, unes cases que havien de ser habitades permanentment, tot i que en el seu interior regnava una gran modèstia: davant l'escassetat d'excavacions arqueològiques de masos gironins d'aquesta època, els pocs inventaris de béns mobles només ens permeten deduir l'existència d'unes àrees magatzem, dormitori, cuina i, segurament també dins la casa, de l'estable dels animals. En segon lloc, els masos es trobaven aïllats enmig de les terres de conreu a tot el bisbat de Girona, a excepció de les planes litorals properes al Ter, al Fluvià i a la Muga, on la inundabilitat de les terres feia que les cases es concentrassin en nuclis agrupats. I, en tercer lloc, les cases dels masos són el centre d'unes explotacions agràries, constituïdes per unes parcel·les situades a tocar la casa dels masos i dedicades a un aprofitament més intensiu de la terra –closos, farraginars i quintanes– i per les terres de cereals i vinyes que es trobaven més lluny, enmig de les peces dels masos veïns. A més, els habitants dels masos disposaven de drets d'ús sobre els boscos, on duïen a pasturar els seus ramats i on prenien llenya i altres recursos, i sobre les aigües, tal com sembla a les

10 TORT, 2002b.

11 MALLORQUÍ, 2011: p. 144-167.

Mapa 1. Poblament concentrat i dispers al bisbat de Girona a inicis del segle XIV.

Font: FONT-LLINÀS-MALLORQUÍ, 2010: p. 82-85, 90-91 i 118-119; MALLORQUÍ, 2011: p. 154.

Gavarres per la possessió, entre uns quants masos, de diversos molins hidràulics.¹² Alguns estudis sobre la toponímia gironina medieval confirmen el predomini dels masos com a forma de poblament a l’interior de la majoria de parròquies rurals. Als veïnats de Llebrers i Sangosta, del terme de Cassà de la Selva, la pro-

12 La bibliografia sobre els masos dels segles XIII i XIV és molt abundant, cf. DONAT-LLUCH-MALLORQUÍ-SOLDEVILA-TO, 2001: p. 130-136; MALLORQUÍ, 2011: p. 150-151. A títol d'exemple, coneixem prou bé dos masos de Lloret: el mas Albà, on vivia el 1320 Bernat Albà, home propi i sòlid de la pabordia de Novembre i del castell de Lloret, estava constituït per les cases, la quintana, una feixa de terra, un camp a mitges, quatre peces de terra i altres honors i, gràcies a l'inventari del 1357, sabem que la "camera" era la zona de dormitori, que a la "inrata" s'hi guardaven cereals, vi, llana, eines agrícoles i armes i s'hi devia menjar perquè hi havia una taula i un banc, que la "quoquina" era allà on es cuinava i que devia disposar d'una construcció annexa o d'una part de la casa que servien d'estable per al bou, la vaca, el vedell, la truja i els tres porcs d'engreix que formaven el ramat de la casa; mentrestant, el mas Saragoça, on vivia Pere Saragoça l'any 1317, home propi de la pabordia de Novembre, estava format per la casa, les quintanes, tres feixes, quatre terres, dues peces de terra, deu artigues, un camp, un hort i un pati a l'areny del port de Lloret i, gràcies a unes recents excavacions arqueològiques, només s'han pogut identificar uns simples parets de tàpia aixecades sobre un sòcol de pedra i cobertes amb materials peribles i unes quantes sitges on s'emmagatzemaven els cereals als segles XIII i XIV; cf. Arxiu Capitular de Girona (ACG), Pabordia de Novembre, capbreu de Lloret, f. 1r-2r (1317.06.13) i f. 33v-34r (1320.05.07), i lligall s. n., plec n. 2 (1357.06.03); cf. LÓPEZ i altres, 2007: p. 59-62; FIGUERAS-LLINÀS, 2010: p. 766-767.

porció de noms de masos sobre el conjunt de topònims és del 38,3% –107 sobre 279 topònims– i 24,2% –100 sobre 412–, respectivament; ment restant, a Sant Mateu de Montnegre la proporció seria del 21,6% –91 sobre 421 topònims. Els percentatges són similars si tenim en compte, tan sols, els topònims documentats a l'edat mitjana: a Llebrers el 21,7% –20 sobre 92 topònims– i a Sant Mateu de Montnegre el 23,5% –37 sobre 157 topònims.¹³

Però, com podem obtenir els noms de tots els masos d'una parròquia al tombant dels segles XIII i XIV? Les llistes que pretenem estudiar no existeixen. Cal construir-les pacientment. Per a aquest estudi, n'hem confeccionat unes quantes per a parròquies situades a l'entorn de la ciutat de Girona, en terres pertanyents als ardiaconats medievals de Girona i de la Selva (cf. Apèndix 1). Els passos que hem seguit són els següents:

1. Delimitar el territori de la parròquia objecte de l'estudi. Hi ha poblacions, com Riudellots de la Selva o Lloret de Mar, que mantenen en l'actualitat un territori que, molt probablement, correspon al de les respectives parròquies medievals. En canvi, un territori tan extens com el de l'actual municipi de Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura engloba set parròquies medievals: les tres ja esmentades i també les de Sant Cebrià dels Aills, Sant Cebrià de Lledó, Santa Pellaia i Santa Àgata. Per això, cal tenir present l'evolució de les diferents parròquies des del segle XIII fins l'actualitat.¹⁴
2. Cercar les fonts documentals que enregistren els noms dels masos que volem estudiar. En principi, els documents que poden contenir llistats de masos d'una parròquia tenen relació, precisament, amb la mateixa institució parroquial: la llista –reconstruïda al segle XVII– dels masos de Santa Coloma de Farners que, des de l'any 1203, contribuïen amb censos al manteniment de l'ermita de Santa Maria de Farners; el capbreu de l'oli de la parròquia de Sant Martí Vell, dels anys 1364-1388; o la llista de pagaments en ordi i forment efectuats el 1385 per 59 cases dependents de la doma de Guàrdies i per unes altres 63 dependents de la doma del Puig, tots al terme de la parròquia de Maçanet de la Selva.¹⁵ Malauradament, els fons parroquials solen contenir pocs documents dels segles XIII i XIV, per la qual cosa rarament hi podem recórrer. Els capbreus senyorials, en contrast, són molt més corrents en aquests temps, si bé cal no oblidar que l'àmbit territorial que prenen no té perquè coincidir amb la parròquia.
3. Comparar les llistes de masos de la primera meitat del segle XIV, obtingudes a partir dels capbreus i d'altres documents, amb les xifres de focs recollides en els fogatges dels anys 1358, 1360 i 1378. Quan les xifres de població de les primeres dècades del segle XIV, comptades en caps de família, superen el nombre de focs dels fogatges, ens trobem amb dades versemblants del

13 MALLORQUÍ, 2003; MUNDET, 2006 i 2009.

14 BURGUEÑO-LASSO DE LA VEGA, 2002; MARQUÈS, 2007: p. 251-351; MALLORQUÍ, 2011: p. 138-142.

15 MARQUÈS, 1983: p. 168-171; FONT-LLINÀS-MALLORQUÍ, 2010: p. 82-85.

nivell demogràfic assolit abans de la Pesta Negra del 1348 que marca l'inici de la davallada de la població rural.¹⁶

A partir de les llistes que hem elaborat per a les parròquies de Cruïlles, Lloret de Mar, Ravós del Terri, Riudellots de la Selva, Sant Cebrià dels Alls, Sant Mateu de Montnegre, Sant Miquel de Cladells i Santa Coloma de Farners, ens proposem analitzar algunes qüestions en les quals antroponímia i toponímia estan tan imbricades que és difícil distingir-les clarament. La primera és com es va produir la identificació dels noms dels masos amb els cognoms dels seus habitants als segles XIII i XIV, tenint en compte que ja des d'aquest moment es comencen a donar casos de masos ocupats per famílies que ja no duen el mateix nom de la casa. La segona qüestió és d'ordre més geogràfic: què ens diuen els conjunts homogenis de topònims que hem seleccionat, els dels noms dels masos medievals, del territori on es troben situats? Finalment, ens preguntarem pels orígens d'alguns cognoms poc freqüents, a vegades anomenats "endèmics", d'un municipi o d'una comarca.

La coincidència entre topònims dels masos i antropònims dels seus habitants

Què va ser primer, el cognom de la família o el nom que identificava el mas mas? La veritat és que, de fet, tenim molts pocs casos ben documentats sobre aquesta qüestió. Una de les excepcions, la trobem a Sant Cebrià dels Alls, a la part més elevada del massís de les Gavarres. Els anys 1083 i 1085 el clergue Adalbert Ramon tenia, a la vil·la anomenada Malvet, dos masos, un on vivia la seva neboda Adelaida i l'altra on vivia un home –propi– seu, Gausfred.¹⁷ Pel seu testament, els va deixar a la canònica de la seu de Girona, però hi van continuar visquent la seva neboda i els seus descendents. Així, el 1153 Bernat de Malvet i els seus germans Guillem i Lunell van reconèixer, o definir, a la seu de Santa Maria de Girona que tenien tot l'honor que el seu pare, Pere Pauc, els havia deixat i que era el mateix que el clergue Adalbert Ramon va deixar a la seva neboda per tal que prestés sempre un servei i un cens a la seu gironina. L'honor es trobava al vilar de Malvet, a la parròquia de Sant Cebrià dels Alls.¹⁸ Trenta-cinc anys després, el 1178, sabem que al lloc de Malvet hi havia almenys tres masos masos, dos dels quals pertanyien a dos dels germans esmentats el 1153: en efecte, després del plet entre l'església de Girona i el senyor Gilabert de Cruïlles, que es disputaven el domini de l'honor de Malvet, l'arquebisbe Bernat de Tarragona va sentenciar que Gilabert es quedaria amb el "*mansum de Rocalta et mansum quem tenet Lunellus*", mentre que la seu de Girona obtindria "*reliquos uero mansos, scilicet mansum Bernardi de Malueto et mansos de Aleiano mansum quoque de Rocha*"; i en cas que hi haguessin altres masos "*ad heremum redacti*", també serien per a la

16 MALLORQUI, 2002: p. 348-349, i 2006b: p. 108-109.

17 ACG, pergami n. 96 (1083.08.30) i pergami n. 97 (1085.01.04); cf. MARTÍ, 1997a: n. 386 i 390.

18 ACG, pergami n. 276 (1153.02.05).

seu de Girona.¹⁹ En resum, Bernat de Malvet i el seu germà Lunell, que havien nascut al mateix vilar –aleshores potser ja un mas com els altres–, van acabar residint cadascun en un mas diferent: mentre el primer es quedava al mas originari, anomenat Malvet com ho havia estat ja al segle XI, l'altre en creava un de nou i ell mateix li va donar el nom, el mas Lunell. Anys més tard, a inicis del segle XIV, en el capbreu que Bernat de Cruïlles, senyor de Cruïlles i de Sant Cebrià dels Alls, va manar fer redactar el 1319, apareixen alguns declarants relacionats amb aquests masos: Joan Lunell –habitant segurament del mas Lunell–, Bernat Recauta –home propi del senyor de Cruïlles pel mas Recauta, anomenat més tard Ragolta– i, potser, Vidal Flaquer –habitant del mas Lunellet–;²⁰ una mica abans, l'any 1303, també es documenta Bernat de Malvet i una mica més tard, el 1332, apareix Pere fill de Pere Alenyà, que residia en un dels masos del lloc d'Alenyà.²¹ De l'únic mas esmentat el 1178 que no tenim documentat més tard, potser per un canvi de nom, és el de Roca.

El cas dels masos de Malvet ens posa davant l'evidència del fet que, entre els segles XI i XIII, es van produir simultàniament dos fenòmens cabdals tant per a l'estructuració del territori rural de la Catalunya Vella com per a l'organització de la societat i de les comunitats que el poblaven. Es tracta de l'aparició i la consolidació dels masos aïllats, d'una banda, i de la fixació dels cognoms de les persones, de l'altra. En relació a la multiplicació dels masos a les terres baixes de la Catalunya Vella, s'ha remarcat que la difusió dels masos es devia produir, arran de les divisions hereditàries de les tinences familiars, per la divisió de les explotacions preexistents, cosa que hauria originat els topònims de masos d'Amunt i d'Avall en un mateix indret.²² La creació de nous masos, però, suposava repartir les terres de conreu entre un nombre cada vegada major d'explotacions pageses. És per això que, a partir del segle XII, apareixen en la documentació altres unitats d'explotació de mida més reduïda: en primer lloc, les “bordes” i les “cabanes” –creades en terres marginals– i, després de mitjan segle XIII, les “masoveries” –explotacions separades d'un mas originari amb el qual mantindrien vincles de dependència– i explotacions reduïdes formades per terres obtingudes a partir de sotsestabliments molt sovint de terres dels mateixos masos.²³ No cal dir que l'arqueologia de masos i habitatges rurals ha d'aportar moltes dades sobre les formes i les etapes del creixement agrícola medieval, però de moment els casos estudiats són ben escassos en el conjunt de Catalunya i gairebé absents a les terres de Girona.²⁴

19 ACG, pergami n. 416 (1178.01.10); cf. GRAHIT, 1877: n. 10.

20 Arxiu Diocesà de Girona (ADG), Parròquia de Cruïlles, capbreu del segle XIV, f. 14v i f. 18rv (1319.02.04).

21 Arxiu Històric de Girona (AHG), Notarial, Cruïlles, vol. 1, f. 57v (1303.02.22), i Monells, vol. 162, f. 52v (1332.10.11).

22 AVENTÍN, 1990: p. 49-50; BOLÓS, 2004: p. 250-255.

23 BOLÓS, 1995: p. 105-114, i 2004: p. 257; SABATÉ, 1997: p. 64-72.

24 A banda del mas Saragossa de Lloret, de moment només tenim notícia de les excavacions de la Jueria de Domeny i del mas Fonollet de Sant Cebrià dels Alls; cf. GÓMEZ i altres, 2004; CODINA-LLINAS-MALLORQUI-MERINO, 2010.

En aquests mateixos segles, s'estava produint un canvi en la forma d'anomenar les persones que residien en els comtats catalans i, de fet, en la resta de l'Occident cristià. Partint del clar predomini del nom únic a l'època carolíngia, es va produir a l'entorn de l'any 1000 una "revolució antroponímica" que va consistir en la difusió del nom compost de dos elements, el nom de pila i el cognom, a la vegada que es reduïa l'estoc de noms propis i que sovint era el nom del pare, o patronímic, el que acabava es convertia en cognom per als fills. A Catalunya, però, es va produir una "segona revolució antroponímica" consistent en el fet que, en un elevat percentatge de casos, va ser un topònim el que va esdevenir el cognom de les persones.²⁵

Hi ha un factor que vincula els dos fenòmens que es donen en la Catalunya Vella dels segles XI-XIII: la imposició de la servitud sobre els habitants dels masos. En efecte, és en aquest període que, tal i com han destacat els estudiosos de la qüestió, el mas esdevingué l'element fonamental a partir del qual s'estructurava el territori rural i també les senyories feudals. El millor mitjà que van trobar els senyors per tal d'assegurar la regularitat de les seves rendes era encarregar-ne el pagament als caps de les famílies que vivien en els masos dels seus dominis. I per tal de garantir la continuïtat dels pagaments en els moments de més inestabilitat en el cicle de vida familiar, els vinculats al relleu generacional, van imposar als habitants dels masos un conjunt de drets que van acabar esdevenint els mals usos. En efecte, per no deixar el mas desocupat mai, imposaven el pagament de la redempció –o remença– a tots els habitants que en volien sortir; la intestia i la eixorquia servien per resoldre casos en què la successió del cap de la família del mas no quedava assegurat; la cugucia castigava els casos d'adulteri que implicaven problemes de legitimitat dels successors al mas; l'arsia servia per fer front als casos de destrucció del patrimoni del mas per un incendi; i la ferma d'espoli era el mitjà que tenia el senyor per tal d'assegurar, en el mateix moment del matrimoni de l'hereu o de la pubilla del mas, la continuïtat de la família que hi residia.²⁶ Així, la servitud imposada pels senyors va contribuir enormement a la identificació d'una família amb el mas on habitaven, on havien nascut els progenitors i on naixerien els successors. Una identificació que, amb els canvis derivats de la "revolució antroponímica" que estava tenint lloc i amb la major difusió de les escriptures públiques a través de la tasca del notariat rural, es va traduir al segle XIII amb la confusió total entre el nom del mas i el cognom dels seus habitants. Així, en el temps en què la proliferació de franqueses per als habitants de viles i ciutats podia arribar a atreure els fills segons i les filles dels masos, el nom dels masos que duïen com a cognom era un instrument per recordar els vincles servils que els unien a la casa pairal, una casa servil.²⁷

25 BOURIN, 1990; ZIMMERMANN, 1990; TO, 1995 i 1996; GUINOT, 2001: p. 468, i 2002: p. 18-24.

26 TO, 1993: p. 168-174.

27 TO, 1999: p. 36-42.

Una prova indirecta del fet que feia relativament poc que s'havien consolidat els noms dels masos i els cognoms dels seus habitants és l'elevada coincidència d'uns i altres en les llistes dels masos medievals que hem elaborat a partir, essencialment, dels capbreus del començament del segle XIV (cf. Apèndix 2).²⁸ A Sant Cebrià dels Alls i Ravós del Terri, per exemple, pràcticament tots els masos d'inicis del segle XIV eren habitats per famílies que tenien com a cognom el mateix topònim del mas. El percentatge és menor en els casos de Sant Miquel de Cladells i Cruilles. D'aquest darrer lloc, sabem però que almenys cinc masos que l'any 1264 –Albert, Andreu, Barceló, Jofre, Pasqual– eren ocupats per persones que duïen com a cognom el mateix nom que identificava el mas, però que, per motius diversos, pertanyien a d'altres persones amb d'altres cognoms en el capbreu del 1319. A més, a Cruilles i a Cladells existeix un petit percentatge de masos que havien quedat fossilitzats com a topònims o que havien estat absorbits per altres masos i començaven a desintegrar-se perquè les seves terres es repartien entre altres masos. Finalment, en el cas de Lloret hi trobem un baix percentatge de coincidència de noms dels masos i de cognoms dels seus habitants debut, probablement, a la manca de l'estudi de documents d'altres senyories; mentrestant, els nombrosos masos abandonats podrien haver estat destruïts a causa d'uns possibles atacs procedents del mar, qui sap si dels invasors francesos del 1285.²⁹

Aspectes de la geografia medieval a partir dels noms dels masos

Fruit de la coincidència entre casa i família a les parròquies de la Catalunya Vella a l'entorn del 1300, es van originar uns fenòmens característics d'aquest territori que es donen molt menys sovint en d'altres regions europees: es tracta, per exemple, de la identificació d'alguns masos aïllats a partir d'antropònims –com el cas del mas Lunell de Sant Cebrià dels Alls– o, a la inversa, que moltes famílies prenguessin el topònim del seu mas com a cognom seu –seria el cas del mas Malvet. L'estreta vinculació de noms de masos i de cognoms de les famílies que les habitaven ens permet plantejar si uns i altres reflectien, en major o menor mesura, aspectes de la geografia local de la parròquia on estaven arrelats o, si més no, de la visió geogràfica que en tenien les persones que hi vivien a l'edat mitjana.

Abans d'aprofundir en aquesta qüestió, cal establir un sistema per tal de classificar els 366 noms de masos estudiats en el present treball, que són a la vegada, en la majoria de casos, els cognoms dels seus habitants. En realitat, tothom que s'ha plantejat estudiar un conjunt d'antropònims o topònims, ha creat una classificació pròpia que els ha estat útil als seus objectius. Partint de les elaborades per Francesc de Borja Moll, Enric Guinot i Joan Tort, des de pressupòsits lingüístics,

28 No hem pogut realitzar aquests càlculs per als casos de Riudellots de la Selva, Santa Coloma de Farners i Sant Mateu de Montnegre, a causa de la manca de capbreus del començament del segle XIV que recullen els noms dels propietaris d'una bona part dels masos dels respectius termes.

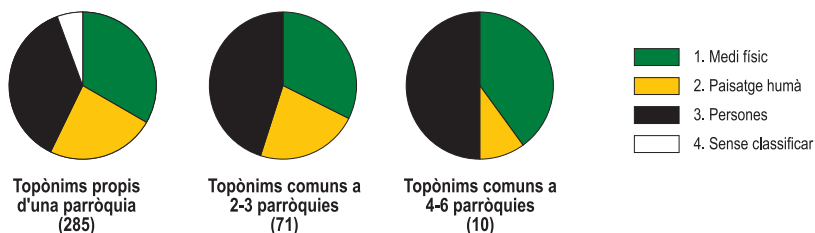
29 MALLORQUÍ, 1997: p. 234-239, i 2001: p. 75-76.

històrics i geogràfics, respectivament,³⁰ hem creat una classificació que creiem útil per als nostres interessos (cf. Apèndix 3).

1. El medi físic: a) el relleu; b) la vegetació; c) els hidrònims; i d) la fauna
2. El paisatge humà: a) l'agricultura; b) les eines; c) la ramaderia; d) els productes del bosc; e) les construccions; i f) les comunicacions
3. Les persones: a) antropònims; b) malnoms i sobrenoms; c) oficis; i d) vincles de procedència, família i propietat
4. Altres noms: a) topònims locals; i b) cristianisme
5. Noms no classificats

Una visió global sobre els 366 topònims analitzats, que corresponen a 518 masos repartits en vuit parròquies gironines, ens posa de relleu, primer de tot, la gran varietat de noms existents. Certament, l'alt nombre de topònims propis d'una sola parròquia –el 77,9%– pot assenyalar que el procés de nominació dels masos responia a criteris estrictament locals (cf. Figura 1). En contrast, només deu noms són presents en quatre o més parròquies. D'aquests, n'hi ha quatre que es refereixen al medi físic –*Bosc, Puig, Serra i Valls*– i quatre més que són antropònims –*Albert, Dalmau, Martí i Vidal*–; pel que fa als altres dos, *Vilar i Ferrer*, la seva difusió a les parròquies estudiades té a veure, en el primer cas, en el fet que l'origen dels masos es troba en les vil·les i en els vilars altmedievals i, en el segon cas, en la necessitat de l'elaboració d'eines de ferro per al progrés agrícola, necessitat que va convertir els ferrers en una figura clau de les comunitats rurals, pel prestigi assolit entre els veïns, i de les senyories medievals.³¹

Figura 1. Tipus i freqüència dels topònims estudiats.

Font: cf. Apèndix 4.

Atesa la coincidència cronològica entre la creació dels masos i la revolució antroponímica, entre els segles X i XII, cal tenir en compte dues possibilitats: d'una banda, que la família dongui el nom –un antropònim, un malnom, un ofici, etc.– al mas i, de l'altra, que el mas proporcioni un nom –vinculat al medi físic o al paisatge humanitzat– per a la família que l'habita. En aquesta contribució deixarem

30 MOLL, 1959; GUINOT, 2002: p. 26-41; TORT, 2000b: p. 97.

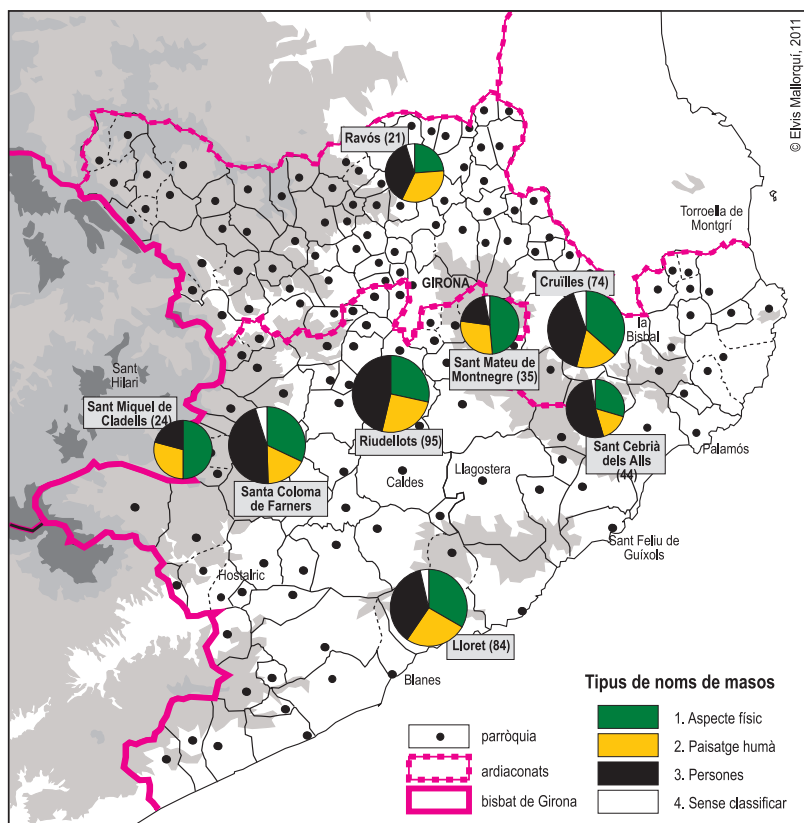
31 TO, 1993: p. 176; MALLORQUÍ, 2009: p. 365-368.

una mica de banda la primera possibilitat, segons la qual els noms dels masos no aportarien informació geogràfica del lloc on estan situats. De fet, es donaria la circumstància inversa: les persones, a través del cognom que les identifica, són les que acaben identificant uns elements essencials en el paisatge agrari dels segles medievals, els masos on viuen i a partir dels quals s'estructurava el poblament i la societat rural. El que és significatiu és la coincidència que els noms derivats de les persones, tant per als noms de masos repetits en diverses parròquies com per als propis d'una sola parròquia, sumen prop de la meitat dels casos estudiats, entre el 37 i el 45% (cf. Figura 1).

En relació al segon mecanisme, segons el qual les famílies prenen el nom dels masos on vivien, volem efectuar unes consideracions més específiques. Aquests noms de masos, en efecte, són els que haurien d'aportar més informació sobre la geografia rural de les parròquies dels segles XIII i XIV, en concret, sobre les característiques dels indrets escollits per a la instal·lació d'un mas. Hem intentat distingir-hi dos grups: els que es podrien referir al medi físic que van trobar els constructors dels masos abans d'establir-s'hi –noms del grup 1: relleu, vegetació, hidrònims i fauna– i els que correspondrien a la descripció d'un paisatge ja humanitzat –noms del grup 2: agricultura, eines, ramaderia, productes del bosc, construccions, comunicacions i topònims locals. Segurament, en diversos casos les etimologies dels topònims dels masos podrien no ser encertades, però de la seva classificació en els diferents grups, en podem extreure algunes observacions generals per al conjunt de les parròquies estudiades (cf. Mapa 2). En primer lloc, mentre a les parròquies més poblades de Cruïlles, Lloret, Riudellots de la Selva i Santa Coloma de Farners, i també a les de Sant Cebrià dels Alls i Ravós del Terri, els noms derivats de les persones s'acosten a la meitat del total, constatem que en les dues parròquies restants, Sant Miquel de Cladells i Sant Mateu de Montnegre, ambdues petites i situades en zona de muntanya, són els topònims relatius al medi físic els que pràcticament sumen sols la meitat de tots els noms. De manera semblant, a les parròquies de Santa Coloma, Riudellots, Cruïlles, Lloret i Sant Cebrià dels Alls, els noms relatius a l'entorn natural superen en nombre els que es refereixen a un paisatge ocupat pels homes i dones. Només a Ravós del Terri, potser per la poca extensió del terme o per la seva ocupació des de l'antiguitat, els noms derivats de la humanització del paisatge superen en nombre els del medi físic.

En efecte, de Ravós només tenim dos noms de masos relatius al relleu simple de la parròquia, un a les ribes del riu Terri –*Ribals*– i un altre als turons propers –*Puig*. En contrast, el nombre i varietat dels topònims dels masos de Sant Cebrià dels Alls, Sant Miquel de Cladells i Sant Mateu de Montnegre s'adiu perfectament a les característiques muntanyenques d'ambdues parròquies: cims de muntanya –*Alls, Bancells, Corbera, Montagut, Montalt, Puig, Pujada, Roca, Rocalta, Serra, Tresserra, Turonell*–, ports de muntanya –*Coll, Portell*–, valls i clots –*Canaleta, Crosa, Planes, Riba, Valls*–, pedregars i precipicis –*Bancells, Clapers, Costa*. De totes maneres, també cal subratllar la diversitat de noms presents a parròquies

Mapa 2. Tipus de topònims de masos per parròquies.

Font: cf. Apèndix 5.

situades en la zona de contacte entre plana i muntanya, com Cruïlles, Lloret o Santa Coloma de Farners, o enmig de la plana selvatana, com Riudellots, perquè s'hi troben des de turons i muntanyes –*Cancells, Capell, Cugulls, Puig, Puig-alt, Pujada, Pujol, Recauta, Roca, Robabertí, Serra, Serrat*–, fins a zones planes o enclotades –*Avenc, Canal, Coma, Crosella, Gorgals, Pla, Planes, Riba, Ribolta, Sangosta, Valls*–, i des de cingles i colls –*Clapers, Coll, Collell, Goresques, Pedroses, Pera, Querós, Rossega*– fins a descripcions de la situació dels indrets –*Obac, Solà, Soler, Ventós*.

En relació a la vegetació, constatem l'omnipresència de les alzines i roures –*Aulines, Ollina, Rourebell, Rovira, Rovirola, Sauleda, Salgueda*– a cinc de les vuit parròquies estudiades, Cruïlles, Lloret, Riudellots, Sant Cebrià dels Alls i Sant Mateu de Montnegre, en les quals també es documenten arbres de ribera –*Oms*–, com al sector de Ravós, alzines sureres –*Sure, Sureda*–, només a les terres de muntanya més properes al litoral, alguns fruiters silvestres com oliveres i perers –*Oliu, Olivella, Olivera, Perayó, Perella, Ullastre*– i, potser, faigs i moreres –*Faiat,*

Maruny. En canvi, a les dues parròquies del sector de les Guïlleries, Sant Miquel de Cladells i Santa Coloma de Farners, hi descobrim altres arbres –*Castanyer, Lledó, Llorell, Massaneda, Morera, Olivera, Parareda, Noguera, Pins, Vallors*. Pel que fa als arbusts, se'n constata una gran varietat a través dels cognoms: *Agret, Boix, Bruqueres, Canadell, Canyet, Cornet, Espinalb, Figuera, Fonollet, Garriga, Gavarneda, Gramell, Malvet, Matas, Motgera*. Altres noms de masos es refereixen als boscos –*Bosc, Boscà* i potser *Bosèn*–, a la manca o presència de cobertura vegetal –*Barbat, Calvet*– i a parts dels vegetals –*Arrel, Flor*.

D'hidrònims i de topònims referits a la fauna, en tenim menys. En relació als primers, més presents a les zones de contacte entre muntanya i plana, detectem cursos d'aigua permanents o intermitents –*Riera, Rissec, Ritort, Torrent*– i aragalls que es formen quan plou –*Regàs, Saragoça*–, fonts i surgències d'aigua –*Dou, Font, Fontania, Güell*– i aigües estancades –*Bassa, Estanyol, Molladera*. Pel que fa als noms d'animals enregistrats pels topònims dels masos, procedeixen de peixos –*Barb*–, mamífers –*Cavallera, Conill, Vallobera*–, insectes –*Corcoi*– i ocells –*Corb, Palom, Rossinyol, Torderola*.

La presència humana en els territoris estudiats és perceptible amb claredat gràcies a noms relacionats amb activitats econòmiques –l'agricultura, les eines, la ramaderia, l'explotació forestal–, amb les construccions existents a cada lloc i amb les vies de comunicació. En relació a l'agricultura, fonament de la societat medieval, trobem noms relacionats amb els camps destinats als cereals –*Bodeixó, Campà, Camps, Granollers, Moragues, Segollons*–, amb les parcel·les de vinya i parres –*Mallol, Trial, Tries, Vinyades, Vinyet, Vinyoles*– i amb terrenys, sovint irrigats, on es conreaven fruiters i hortalisses –*Horta, Illa, Roset*–; cal assenyalar també que els noms de masos enregistren característiques especials d'alguns camps, ja sigui per la seva proximitat a la masia –*Quintans*–, per la seva extensió –*Jovals, Joveria*–, pels drets de propietat que s'hi aplicaven –*Coromina*– o pel fet d'haver estat abandonats –*Ermedans*. Pel que fa als noms d'eines atribuïts a masos, trobem diversos recipients –*Botet, Calderó, Dorca*–, vestits –*Pellicó*–, estris vinculats a les tasques agràries –*Barrot, Moles*– i d'altres més dubtosos –*Baula, Ioga, Samer*. Pel que fa a la ramaderia, a banda d'indrets de pastura, normalment a zones de plana –*Prat, Pastell*–, trobem noms que assenyalen l'existència de petites construccions per als animals domèstics, sovint porcs –*Mascort, Aixolí, Solls*–, als sectors més muntanyencs de les Gavarres, i noms que deriven de la presència de bous –*Bou, Boil*– a la plana selvatana. Dels productes extrets dels boscos medievals, n'ha quedat constància en la toponímia d'alguns masos de Lloret, Sant Cebrià dels Alls, Santa Coloma de Farners i Riudellots, que s'anomenen *Carbó, Carbonell, Rabassa* i *Tió*; el nom *Taradell*, d'un mas de Lloret, podria indicar un lloc talat per a obtenir-ne fusta.

Dintre de l'àmbit dels topònims que indiquen l'existència de construccions, en podem destacar, en primer lloc, els que relacionen els masos dels segles XIII i XIV amb les vil·les i vilars altmedievals dels quals procedeixen –*Vila, Viladamunt, Viladavall, Vilar, Vila-rasa*– i amb fortificacions molt antigues ja destruïdes

–Castellar–; a continuació, existeixen noms que distingeixen, en relació al que era aleshores la casa d'un mas –*Casa, Caselles, Casedemont, Maçot*–, edificis més complexos i sòlids, potser d'origen senyorial –*Cambra, Palau, Sala, Salelles*–, i construccions més simples i efímeres –*Cabanyes, Paradina, Tapioles*–, aquestes últimes a les zones més de muntanya; en tercer lloc, hi ha noms que indiquen la presència d'unes infraestructures essencials en el món rural: molins –*Monar, Molins, Preses*–, ferreries –*Fàbrega, Fabrelles*– i forns –*Forn, Fornaca*–; per acabar, hi ha algun nom que permet distingir edificis annexos o elements dels masos medievals –*Celler, Finestres, Pou*. Pel que fa a les vies de comunicació, en podem detectar d'antigues a les parròquies de Santa Coloma de Farners, Riudellots de la Selva, Cruilles i Lloret –*Estrada, Calçada, Carreres, Quart*–; també es dedueix dels noms medievals la presència d'encreuaments –*Creu*– i de construccions de pedra o de fusta per creuar els cursos d'aigua –*Palanca, Pont*.

El nom del mas *Escala* sembla procedir, no pas de cap element de la parròquia de Sant Mateu de Montnegre, on es trobava, sinó del cognom de la família que, a partir del segle XIV, n'obtingué la senyoria, una família originària de la ciutat de Girona, dels peus de l'escala de la catedral. De manera semblant, alguns masos medievals són identificats amb noms de poblacions properes –*Cassà, Caulès, Llagostera, Lloret, Maçanet, Tossa*– o de cursos d'aigua que passen a prop seu –*Onyar, Benaula, Bagastrà*.

Cognoms “endèmics”?

“Endèmic” és un adjectiu que s'aplica a les espècies o tàxons que viuen exclusivament en una àrea geogràfica determinada, sovint a causa d'un aïllament ambiental que en condiciona la propagació. En principi s'aplica a animals i a vegetals que viuen en zones poc comunicades, com llacs, muntanyes o illes.³² Però també pot ser útil per referir-se a les persones i a l'evolució dels cognoms. De fet, els “xuetes” de Mallorca, els descendents dels jueus mallorquins conversos, comparteixen un alt percentatge d'una mutació genètica –l'hemocromatosi– i uns cognoms que són els mateixos que tenien el 1691 una sèrie de persones acusades per la Inquisició de practicar el judaisme d'amagat.³³ En aquest cas, l'endemisme tant és genètic com cultural, si considerem que el traspàs dels cognoms dels pares als fills és un fet de l'àmbit de la cultura de la societat.

De manera similar a aquest cas, moltes persones interessades en els orígens del seu cognom, sobretot si és relativament poc freqüent, l'han qualificat d'endèmic d'un indret o altre del país. Per exemple, el cognom *Alum*, a Blanes i en paraules d'una persona que el duu, “*hi sovinteja d'una manera gairebé endèmica*” perquè hi ha diferents famílies cognominades igual que no necessàriament estan emparentades

32 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 2007: “endèmic”.

33 Sobre els xuetes de Mallorca, cf. BRAUNSTEIN, 1976; PORQUERES, 2001; PLANAS, 2003; «Evolució...», 2006.

entre elles.³⁴ En Jaume i en Lluís Maruny, després d'una recerca exhaustiva sobre el seu cognom, el qualifiquen com a “endèmic de les Gavarres, amb una distribució localitzada al voltant de la serra”, igual com ho podrien ser molts altres cognoms gavarrencs, com Fabrellas, Cabruja o Baulida.³⁵ En aquesta contribució ens limitarem a plantejar, a partir d'uns pocs exemples (cf. Apèndix 6), algunes hipòtesis per a futurs treballs sobre aquests i d'altres cognoms “endèmics”. Tanmateix, cal advertir que els estudiosos de l'onomàstica prefereixen parlar de concentració d'uns cognoms en una zona determinada, o bé de cognoms típics d'una comarca o d'unes localitats properes.³⁶

En primer lloc, exposarem les principals característiques dels cognoms estudiats. Són rars, no els porten més de 250 persones en el conjunt de Catalunya i es localitzen en uns sectors geogràfics reduïts. A través de la pàgina web de l'Idescat, l'Institut d'Estadística de Catalunya, podem accedir a les dades del nombre de persones que duen un possible cognom endèmic i en sabem la repartició per comarques. És un punt de partida no exempt de mancances: en el cas dels cognoms originaris de les Gavarres, massís que fa de límit entre el Baix Empordà i el Gironès, ens trobem que les persones que els duen estan repartides essencialment en ambdues comarques. Per això, a vegades pot ser útil conèixer les localitats on resideixen les persones que duen un possible cognom endèmic. En aquest sentit, comptem amb el recurs poc habitual al nostre país, però molt útil, d'accedir a les Pàgines Blanques de Telefònica. Gràcies a aquesta eina, i limitant la recerca a les comarques gironines, ens podem adonar del fet que el cognom *Alum*, concentrat clarament a Blanes, té un grau d'endemisme molt més elevat que no pas *Fabrellas*, molt més repartit entre la plana del Baix Empordà, el Gironès i el sector oriental de la Selva; pel que fa a *Darnaculleta*, el trobem a localitats gairebé exclusivament baixempordaneses i *Formiga*, a la part occidental de la comarca de la Selva (cf. Mapa 3).

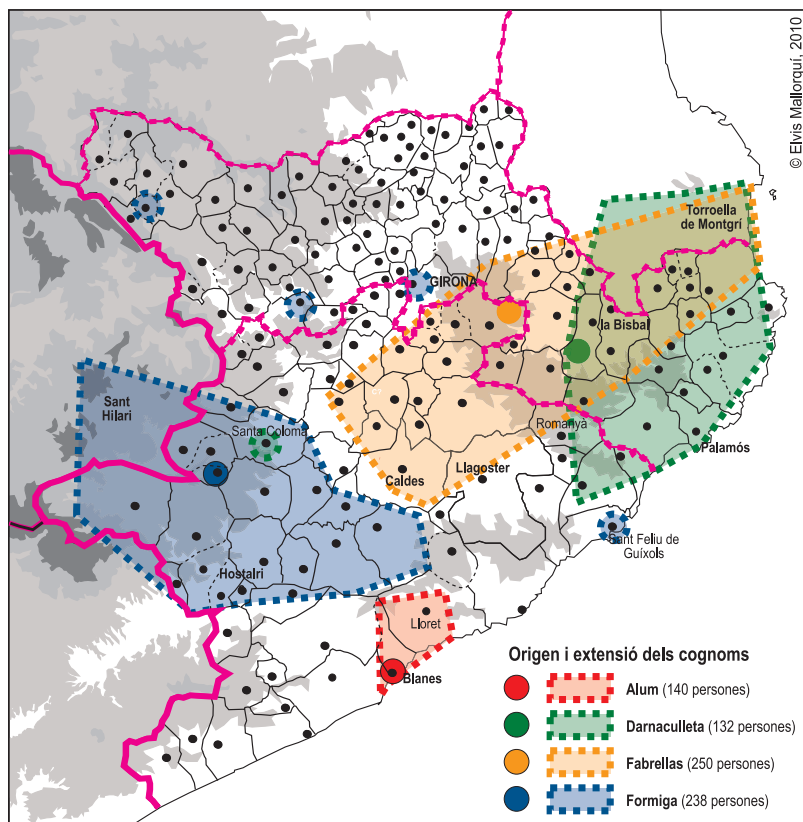
Al costat de la seva relativa poca freqüència en el conjunt català i de la seva concentració en un sector determinat, creiem necessari donar una dimensió històrica i espacial als cognoms endèmics. El primer pas és constatar els possibles canvis en la seva distribució al llarg dels darrers cent anys gràcies a una eina, el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover i Moll. A principis del segle XX, els informadors que col·laboraren en la confecció del diccionari feien arribar els cognoms, o “llinatges”, presents a cada municipi o parròquia. Així sabem, per exemple, que el cognom *Alum* era present a Barcelona, Manresa, Mataró, Girona, Blanes i Llambilles; ara, en canvi, sembla que només a Blanes s'hauria mantingut amb normalitat. Els altres cognoms també han variat la seva presència a les terres

34 ALUM, 2008.

35 MARUNY-MARUNY, 2005; MALLORQUI, 2007b, 2008: p. 75-77 i 85-88, i 2010; FABRELLAS, 2010.

36 A Alemanya, per exemple, es parla de “Kernnamen” per a referir-se a cognoms que apareixen amb una gran freqüència en una zona determinada i, en canvi, molt rarament fora d'aquest sector; cf. GOOSSENS, 1996: p. 1145-1146. Agraïeix aquesta referència a Javier Caro Reina.

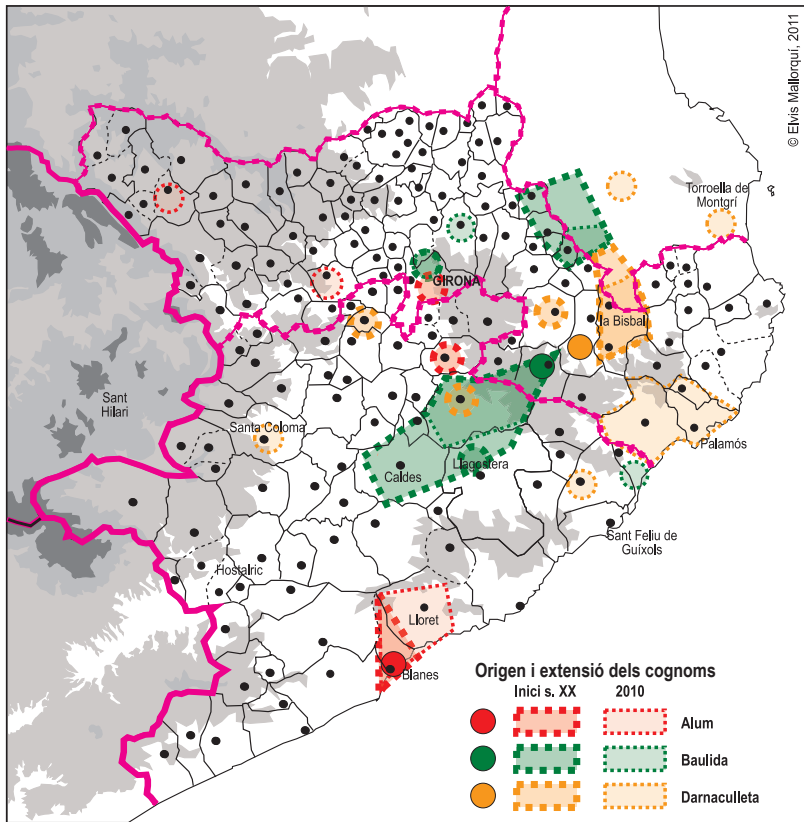
Mapa 3. Distribució espacial dels cognoms Alum, Darnaculleta, Fabrellas i Formiga (2010).

Font: IDESCAT (www.idescat.cat); Pàgines Blanques de Telefònica (blancas.paginasamarillas.es).

gironines, a vegades poc i d'altres vegades més (cf. Mapa 4). En el cas de *Baulida*, per exemple, es manté el repartiment de les persones així cognominades a banda i banda de les Gavarres, tal com ja succeïa a inicis del segle XX, però es detecta una petita expansió a d'altres indrets –Figueres, Platja d'Aro–; a la vegada, el cognom *Darnaculleta* en els darres cent anys ha accentuat la seva concentració a les localitats baixempordaneses al peu de les Gavarres, si bé es manté una presència residual a la plana selvatana.

Gràcies a recerques puntuals sobre genealogia familiar o sobre els masos medievals d'algunes parròquies, hem pogut aprofundir en la història d'alguns cognoms endèmics. És el cas de *Formiga*, cognom originari del mas Formiga de Sant Pere Cercada, el primer habitant documentat del qual és Pere Formiga l'any 1328;³⁷ a través de l'estudi d'alguns documents i de les inscripcions a les llindes de la casa, sabem que el mas continuava en mas d'una persona cognominada Formiga

37 FONT-LLINÀS-MALLORQUÍ, 2010: p. 95-96.

Mapa 4. Evolució històrica dels cognoms Alum, Baulida i Darnaculleta (segle XX).

Font: DCVB (Alcover-Moll, 1926-1962); Pàgines Blanques de Telefònica (blancas.paginasamarillas.es).

l'any 1886, en el moment en què va ser inscrit al registre de la propietat.³⁸ Més complexa és la història d'altres nissagues: els Cabruja, originaris del lloc així anomenat des del segle XI a la parròquia de Santa Pellaia, vivien en els masos Cabruja d'Amont i d'Avall, però el cognom gairebé es va arribar a perdre al segle XVIII si no hagués estat per un cabaler emigrat al Maresme, del qual descendeixen la majoria de persones així cognominades avui. De manera semblant, el cognom *Fabrellas* sembla tenir l'origen en un mas de Sant Mateu de Montnegre, documentat entre el segle XIV i el XVIII; a inicis del segle XIX, arran del casament de la pubilla del mas Fabrella amb l'hereu del veí mas Nadal, es va perdre el cognom de la línia principal de la família, però s'ha pogut preservar gràcies a un fill segon que es va establir primer en una caseta prop la capella de Montnegre i més tard a la Pera. Finalment, la història dels Maruny, que sembla començar en un mas del veïnat de Valloquera de Cruïlles, documentat els anys 1264 i 1319, és encara més

38 FORMIGA, 2009: p. 14-21.

complexa: aquest mas s'hauria abandonat amb la Pesta Negra i els seus habitants, almenys des del 1388, s'haurien establert a Sant Pol de la Bisbal, on encara hi ha una casa anomenada Maruny, i a d'altres poblacions del Baix Empordà.³⁹

Menys coneguts són els orígens dels cognoms *Darnaculleta*, *Passapera* i *Ioga*. Del primer, tan sols sabem que a Cruïlles, l'any 1062, s'esmenta un "*villari Darnaculleta*" que formava part del terme de la parròquia de Santa Eulàlia i que el 1319 Pere Darnaculleta va capbrevar el seu mas al senyor del castell de Cruïlles; el mas encara es documenta als segles XVII i XVIII, però avui se'l coneix com *can Coia*.⁴⁰ Els altres dos cognoms són lloretencs i tenen l'origen en dos masos documentats l'any 1320. En efecte, en aquesta data "*Petrus de Pera*" va declarar ser home propi i sòlid de la pabordia de Novembre de la seu de Girona i del seu castlà, Guillem de Lloret, a mitges, pel seu mas anomenat "*mansum de Petra*"; en moltes altres declaracions del 1320 apareix citat en les afrontacions el nom "*Petrisa Pera*", que era, sense dubte, el mateix capbrevant amb el cognom catalanitzat i amb l'article salat abans del cognom, igual com en el capbreu del 1373, escrit tot en català, es recull la declaració de "*Pere ça Pera*", home propi del mas de sa Pera.⁴¹ Sembla lògic, doncs, que el cognom *Passapera*, ja documentat al segle XVIII, provingui de la contracció de "*Pere sa Pera*". Tot i que es manté el mas *Passapera* a la zona de Fenals i la riera de *Passapera* i malgrat la participació de la família en el comerç marítim i en la història de la població de Lloret, aquest cognom està pràcticament desaparegut de la localitat i, amb la forma *Pasapera*, es conserva només al Barcelonès i al Bages.⁴² Finalment, queda el cas del cognom *Ioga* o *Joga*: el 1320 Bernat "*Joga*" tenia el seu mas sota el domini compartit de la pabordia de Novembre i del castlà Guillem de Lloret, igual com el seu successor "*Pere Ioga*" el 1373; mentrestant, un probable fill cabaler, "*Ramon Ioga*", s'hauria instal·lat al port de Lloret on hauria prosperat fins al punt d'haver adquirit el mas Pujols de Lloret mateix; no en tenim més dades als segles següents, si bé el record del mas *Ioga* es va mantenir fins al segle XVIII; avui dia, però, el cognom s'ha extingit de Lloret i només es conserva, de manera residual, al Barcelonès i a l'Alt Urgell.⁴³

Conclusions

Avui dia, l'afirmació de *Vicens Vives* que tots venim d'una casa de pagès i d'una família que hi estava estretament lligada ja no és certa per a la gran majoria

39 MARUNY-MARUNY, 2005; MALLORQUI, 2007b i 2008: p. 75-77 i 85-88; FABRELLAS, 2010.

40 ADG, Parròquia de Cruïlles, capbreu del segle XIV, f. 9v (1319.02.04); MATAS, 1993: p. 13, 24, 63-64, 117-118 i 120; MALLORQUI, 1997: p. 239.

41 ACG, Pabordia de Novembre, capbreu de Lloret, f. 22v-23v (1320.04.21) i vol. 8.e.22, f. 23rv (1373.05.05); cf. MALLORQUI, 2001: p. 82.

42 DABAN, 2010: p. 12; MACIÀ, 2010: p. 21-22.

43 ACG, Pabordia de Novembre, capbreu de Lloret, f. 17v-19r (1320.04.21) i vol. 8.e.22, f. 23v-25r (1373.05.05) i f. 7r (1374.05.16); cf. MALLORQUI, 2001: p. 81-82.

de la societat catalana. Ara bé, sí que és veritat que alguns dels nostres cognoms coincideixen amb el nom d'un mas documentat al segle XIV i amb el cognom de la gent que l'habitava. L'estudi dels cognoms endèmics ens obre les portes a una visió diferent de la història de les persones que han viscut al nostre país al llarg dels darrers set segles, de manera similar al que s'ha detectat al sud d'Itàlia, a la Magna Grècia de l'antiguitat, on es manté un percentatge de cognoms de clar origen grec que, a les províncies de Messina i Reggio de Calàbria, arriba al 15%.⁴⁴

No tots els cognoms catalans originats en masos medievals han sobreviscut durant set-cents anys fins a l'actualitat. Encara que sembli un llarg període de temps, és massa curt com perquè es notin els efectes d'un fenomen evolutiu, equivalent a la "deriva genètica" que es dona amb els gens, que consisteix en la desaparició d'alguns cognoms a cada generació a causa de l'atzar i de l'existència d'unes lleis fixes de nominació de les persones. A la Xina, on els cognoms poden arribar a tenir 4.000 anys d'història, hi ha pobles i ciutats petites on tothom duu el mateix cognom.⁴⁵ No és aquest el cas de cap regió d'Europa, però en el cas de la Catalunya Vella disposem de documentació que permet reconstruir la totalitat dels cognoms de les famílies que vivien en diverses parròquies set segles enrere. Un estudi exhaustiu sobre aquests cognoms permetria valorar la incidència dels molts factors que han incidit en la desaparició d'alguns i en l'aparició de nous cognoms foranis al llarg de la història i, per exemple, respondre alguns interrogants que ens fem: les mortaldats derivades de la Pesta Negra i les seves recurrències, quins efectes van ocasionar sobre els cognoms existents el 1300? El predomini del "patrimoni" sobre el "matrimoni", que feia que els homes que es casaven amb pubilles perdien el seu cognom originari, va ser un factor de continuïtat dels cognoms del segle XIV fins al XVIII? Quins van ser els efectes de la implantació dels censos de població de l'estat liberal del segle XIX que permetien aplicar, en tots els casos, la precedència del cognom del pare sobre el de la mare? En quins moments de la història catalana es documenten nous cognoms, diferents dels documentats al segle XIV, i d'origen forani, fruit de la immigració de persones d'altres regions o països? Quants cognoms medievals existeixen encara avui? El seu repartiment sobre el territori, què pot explicar de la història de la localitat o de la comarca on es troben?

Esperem que el fet d'arribar a la conclusió d'un treball amb més preguntes que a l'inici signifiqui que les idees exposades podran ser repeses en algun altre moment per fer avançar la recerca. El camp de l'onomàstica, a més, continua obert al creuament d'especialistes de diferents disciplines: en un treball col·lectiu anterior, exploràvem les possibilitats de la toponímia des de la història, la lingüística, la geografia i la cultura popular; però també l'antroponímia és susceptible d'unes anàlisis multidisciplinars similars. En el cas de la Catalunya Vella, ja fa uns anys que s'ha establert una cronologia de les fases de l'establiment del sistema de nom

44 CAVALLI-SFORZA, 1994: p. 86-87.

45 CAVALLI-SFORZA, 1994: p. 250.

propi i cognom característic de l'Occident europeu, entre els segles X i XII. La història dels nostres cognoms no s'acaba en aquest moment, sinó que, al contrari, és aleshores quan comença una nova etapa, molt menys estudiada, l'etapa que els porta fins als nostres dies.

Bibliografia

- Actes (2001): *Actes dels Col·loquis d'Onomàstica. XXV de la Societat d'Onomàstica, V d'Onomàstica Valenciana i I d'Onomàstica del Camp de Morvedre. Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona], n. 87, i *Braçal* [Sagunt], n. 21-22, 2001, p. 465-480.
- Actes (2004): *Actes del congrés "Els castells medievals a la Mediterrània nord-occidental", celebrat a Arbúcies, els dies 5, 6 i 7 de març de 2003*, Arbúcies: Museu Etnològic del Montseny.
- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. (1926-1962): *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca: Editorial Moll, 10 vols. [DCVB]
- ALUM, J. (2008): «Kafka a l'ambulatori», *Diari de Girona* [Girona], 4 desembre 2008. [URL: www.diaridegirona.cat/seccions/noticia.jsp?pRef=2008120400_3_302061__Comarques-Kafka-lambulatori]
- AVENTÍN, M. (1990): *Vilamajor 872-1299. De la fi del sistema antic a la consolidació del feudalisme*, Sabadell: AUSA.
- BALARI, J. (1899): *Orígenes històrics de Catalunya*, Barcelona: Est. Tipografia de Hijos de Jaime Jepús.
- BASTARDAS, M. R. (1994): *La formació dels col·lectius botànics en la toponímia catalana*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres. [FCB]
- BOLÓS, J. (1995): *El mas, el pagès i el senyor. Paisatge i societat en una parròquia de la Garrotxa a l'edat mitjana*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1995.
- BOLÓS, J. (2004): *Els orígens medievals del paisatge català. L'arqueologia del paisatge com a font per a conèixer la història de Catalunya*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- BOLÓS, J.; HURTADO, V. (1998): *Atles del comtat de Besalú (785-988)*, Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- BOLÓS, J.; HURTADO, V. (1999): *Atles dels comtats d'Empúries i Peralada (780-991)*, Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- BOLÓS, J.; HURTADO, V. (2000): *Atles del comtat de Girona (785-993)*, Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- BOLÓS, J.; HURTADO, V. (2001): *Atles del comtat d'Osona (798-993)*, Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- BOLÓS, J.; MORAN, J. (1994): *Repertori d'antropònims catalans (RAC). I*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [RAC]
- BOLÓS, J.; VICEDO, E., eds. (2009): *Poblament, territori i història rural. VI Congrés sobre Sistemes agraris, organització social i poder local (Alguaire, 26 i 27 abril 2007)*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- BOURIN, M., dir. (1990): *Génèse médiévale de l'anthroponymie moderne*, Tours: Université de Tours.

- BOURIN, M.; MARTIN, J.-M.; MENANT, F, eds., (1996): *L'anthroponymie. Document de l'histoire sociale des mondes méditerranéens médiévaux (Actes du Colloque "Genèse médiévale de l'anthroponymie moderne", Rome, 6-8 octobre 1994)*, Roma: École Française de Rome.
- BRAUNSTEIN, B. (1976): *Els xuetes de Mallorca: els conversos i la Inquisició de Mallorca*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes.
- BRUNEL, G.; GUYOTJEANNIN, O.; MORICEAU, J. M., eds. (2002): *Terriers et plans-terriers du XIIIe au XVIIIe siècle. Actes du colloque de Paris (23-25 septembre 1998)*, Rennes-París: Association d'Histoire des Sociétés Rurales – École Nationale des Chartes.
- BURGUEÑO, J.; LASSO DE LA VEGA, F. (2002): *Història del mapa municipal de Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya – Direcció General d'Administració Local.
- CANAL, J.; CANAL, E.; NOLLA, J. M.; SAGRERA, J. (2006): «Les uillae de Constantí a Carlemany. Aportacions gironines a la qüestió de l'evolució i la transformació d'elles vil·les o termes rurals durant l'antiguitat tardana (segles IV-VIII)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* [Girona], n. 47, p. 15-48.
- CASANOVA, E.; ROSSELLÓ, V. M. (2002): *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes (València, 18-21 abril 2001)*, València: Universitat de València.
- CAVALLI-SFORZA, L. L. (1994): *Qui som. Història de la diversitat humana*, Barcelona: Institut Català d'Estudis Mediterranis.
- CODINA, D.; LLINÀS, J.; MALLORQUÍ, E.; MERINO, J. (2010): «Cases perdudes i espatllades», *Gavarres* [Cassà de la Selva], n. 18, p. 98-101.
- CONGOST, Rosa; TO, Lluís, dirs. (1999): *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat – Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.
- COROMINES, J. (1989-1997): *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes - Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona "la Caixa", 8 vols.
- DABAN, J. (2010): «El fons documental de la família Martínez-Passapera», *Sesmond* [Lloret de Mar], n. 12, p. 12-16.
- DÉBAX, H. (1999): *Les sociétés méridionales à l'âge féodal (Espagne, Italie et sud de la France, Xe-XIIIe s.). Hommage à Pierre Bonnassie*, Toulouse: Université de Toulouse-le Mirail – CNRS.
- DOMINGO, C. (1997): *Els noms de les formes de relleu*, Barcelona: Societat d'Onomàstica – Institut Cartogràfic de Catalunya. [NFR]
- DONAT, L.; LLUCH, R.; MALLORQUÍ, E.; SOLDEVILA, X.; TO, Ll (2001): "Usos i abusos del concepte de mas (el cas de la regió de Girona, segles XII-XIV)", dins FERRER-MUTGÉ-RIU, 2001: p. 125-158.
- EICHLER, E.; HILTY, G.; LÖFFLER, H.; STEGER, H.; ZGUSTA, L., eds. (1996): *Namenforschung. Ein internationales handbuch zur Onomastik*, Berlín – Nova York: Walter de Gruyter, vol. 2.
- «Evolució...» (2006): «Evolució genètica a Mallorca», *Quèquicom*, Televisió de Catalunya. <www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=22146>
- FABRELLAS, S. (2010): *Fabrellas, records dins l'oblit*, Girona: edició de l'autor.

- FERRER, M. T.; MUTGÉ, J.; RIU, M., eds. (2001): *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII). Aspectes arqueològics, històrics, geogràfics, arquitectònics i antropològics*, Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques.
- FIGUERAS, N.; LLINÀS, J. (2010): *Història de la Selva*, Girona: Diputació de Girona – Consell Comarcal de la Selva.
- FONT, P.; LLINÀS, J.; MALLORQUÍ, E. (2010): *Santa Coloma de Farners. De la prehistòria al segle XV*, Santa Coloma de Farners: Ajuntament – Edicions la Trona.
- FORMIGA, F. (2009): *El cognom Formiga. Recerca genealògica*, treball de recerca de 2n de Batxillerat, Santa Coloma de Farners.
- GÓMEZ, B., i altres (2004): «Resultats de les excavacions arqueològiques de la Jueria (Sant Gregori, Gironès)», dins *Setenes Jornades d'arqueologia de les Comarques de Girona (la Bisbal d'Empordà, 4 i 5 de juny de 2004)*, la Bisbal d'Empordà: vol. 1, p. 15-22.
- GOOSSENS, J. (1996): «Familiennamengeographie», dins EICHLER-HILTY-LÖFFLER-STEGER-ZGUSTA, 1996: p. 1141-1152.
- GRAHIT, E. (1877): «Llibre Vert del Cabildo de Gerona», *Revista de Gerona [Girona]*, n. 4, p. 118-119, p. 165-173 i p. 365-375.
- GUINOT, E. (2001): «Dos models diferenciats d'antroponímia medieval: Catalunya i Aragó en el segle XIII», dins: *Actes*, 2001: p. 465-480.
- GUINOT, E. (2002): *Sobre prenom i cognoms. L'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana.
- La vida... (1997): *La vida medieval als dos vessants del Pirineu. Comunitats pageses. Estructures d'hàbitat. Cultura material. El registre de dades arqueològic (Actes del 4t curs d'arqueologia d'Andorra 1994)*, Andorra, Govern d'Andorra - Ministeri de Cultura.
- LÓPEZ, A. i altres (2007): *Can Saragossa de Lloret de Mar. Estudi arqueològic, històric, artístic i procés de restauració*, Lloret de Mar: Ajuntament.
- MACIÀ, C. (2010): «Joan Passapera (pare) i Joan Passapera (fill), exemple de l'esperit emprenedor dels lloretencs», *Sesmond [Lloret de Mar]*, n. 12, p. 21-22.
- MALLORQUÍ, E. (1997): *Un territori en evolució. Cruïlles i la conca mitjana del Daró del segle IX als inicis del segle XIV*, treball inèdit de recerca de doctorat, Girona: Universitat de Girona.
- MALLORQUÍ, E. (1999): «Homes, viles i masos (Cruïlles, 1319)», dins CONGOST-TO, 1999: p. 23-42.
- MALLORQUÍ, E. (2000): *Les Gavarres a l'edat mitjana. Poblament i societat d'un massís del nord-est català*, Girona: CCG Edicions – Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines.
- MALLORQUÍ, E. (2001): «El terme de Lloret de Mar del segle XI al XVIII: una aproximació cartogràfica», dins: *Estudis en honor de Josep M. Pons Guri/2. Quaderns de la Selva [Santa Coloma de Farners]*, n. 13, p. 67-82.
- MALLORQUÍ, E. (2002): «Les campagnes de Gérone (Catalogne) au travers des capbreus de la première moitié du XIVe siècle», dins BRUNEL-GUYOTJEANNIN-MORICEAU, 2002: p. 343-360.
- MALLORQUÍ, E. (2003): *Paisatge i història de Sant Mateu de Montnegre. Els noms de lloc d'una parròquia de les Gavarres*, Girona: CCG Edicions – Ajuntament de Quart.

- MALLORQUÍ, E., coord. (2006a): *Toponímia, paisatge i cultura. Els noms de lloc des de la lingüística, la geografia i la història*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines – Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona – Documenta Universitaria.
- MALLORQUÍ, E. (2006b): «Els noms de lloc i el temps: la toponímia des de la història», dins MALLORQUÍ, 2006a: p. 101-126.
- MALLORQUÍ, E. (2007a): «Una qüestió de toponímia: el domini senyorial del clergue Guillem Gaufred a Riudellots de la Selva al segle XIII», *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners], n. 19, p. 7-59.
- MALLORQUÍ, E. (2007b): «Els Fabrellas de Sant Mateu de Montnegre», *Gavarres* [Cassà de la Selva], n. 12, p. 102-103.
- MALLORQUÍ, E. (2008): *Històries amagades de les Gavarres*, Girona: Consorci de les Gavarres.
- MALLORQUÍ, E. (2009): «Els veïnats: orígens i evolució d'una demarcació territorial a l'interior de les parròquies del bisbat de Girona, segles X-XIV», dins: BOLÓS-VICEDO, 2009: p. 361-396.
- MALLORQUÍ, E. (2010): «Petjades dels Baulida per a la història», dins: XXXIII *Travessada*, Cassà de la Selva: Colla Excursionista Cassanenca.
- MALLORQUÍ, E. (2011): *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona (segles XIII-XIV)*, Barcelona: Fundació Noguera.
- MARQUÈS, J. (1983): *Maçanet de la Selva*, Maçanet de la Selva: Ajuntament.
- MARQUÈS, J. M. (2007): *Una historia de la diòcesi de Girona*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MARTÍ, R. (1988): «Les *insulae* medievals catalanes», *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* [Palma de Mallorca], n. 44, p. 111-123.
- MARTÍ, R. (1997a): *Col·lecció diplomàtica de la seu de Girona (817-1100)*, Barcelona: Fundació Noguera.
- MARTÍ, R. (1997b): «L'alou a la documentació catalana d'època comtal: solució d'un problema historiogràfic genèric», dins *La vida...*, p. 28-60.
- MARTÍ, R. (1999): «Palaus o almúnies fiscals a Catalunya i al-Andalus», dins DÉBAX, 1999: p. 63-70.
- MARTÍ, R. (2004): «La defensa del territori durant la transició medieval», dins *Actes* 2004: p. 89-114.
- MARTÍ, R., ed. (2008): *Fars de l'Islam: antigues alimares d'Al-Andalus. Actes del congrés celebrat a Barcelona i a Bellaterra els dies 9 i 10 de novembre de 2006*, Barcelona: EDAR.
- MARTÍNEZ SOPENA, P., coord. (1995): *Antroponimia y sociedad. Sistemas de identificación hispano-cristianos en los siglos IX a XIII*, Santiago de Compostela –Valladolid: Universidad de Santiago de Compostela – Universidad de Valladolid.
- MARUNY, J. – MARUNY, Ll. (2005): «Els Maruny», *Gavarres* [Cassà de la Selva], n. 8, p. 104-105.
- MATAS, J. (1993): *La història del pont de les dobles*, Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura: Ajuntament.
- MOLL, F. de B. (1959): *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears). Assaig de divulgació lingüística*, Palma de Mallorca: Editorial Moll, 3 vols.

- MOREU-REY, E. (1982): *Els nostres noms de lloc*, Palma de Mallorca: Editorial Moll. [NNL]
- MUNDET, J. (2006): *Toponímia dels veïnats de Cassà. 1. Llebrers*, Cassà de la Selva: Ajuntament.
- MUNDET, J. (2009): *Toponímia dels veïnats de Cassà. 2. Sangosta*, Cassà de la Selva: Ajuntament.
- PLANAS, R. (2003): *Els malnoms dels xuetes de Mallorca*, Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner.
- PORQUERES, E. (2001): *L'endogàmia dels xuetes de Mallorca: identitat i matrimoni en una comunitat de conversos (1435-1750)*, Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner.
- SABATÉ, F. (1997): *El territori de la Catalunya medieval. Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'edat mitjana*, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana.
- TO, Ll. (1993): «Le mas catalan du XIIe siècle: genèse et évolution d'une structure d'encadrement et d'asservissement de la paysannerie», *Cahiers de Civilisation Médiévale* [Poitiers], vol. 36, p. 151-177.
- TO, Ll. (1995): «Antroponimia de los condados catalanes (Barcelona, Girona y Osona, siglos X-XII)», dins: MARTÍNEZ SOPENA, 1995: p. 371-394.
- TO, Ll. (1996): «Anthroponymie et pratiques successorales (À propos de la Catalogne, Xe-XIIIe siècles)», dins: BOURIN-MARTIN-MENANT, 1996: p. 421-433.
- TO, Ll. (1999): «El nom dels masos (El domini de Santa Maria de Vilabertran en els segles XI-XIII)», dins: CONGOST-TO, 1999: p. 23-42.
- TORT, J. (2000a): «Toponimia y territorio. Los nombres de los núcleos de población de la comarca del Baix Camp (Tarragona), desde una perspectiva onomasiológica», *Scripta Nova* [Barcelona], n. 67, p. 1-30. <www.ub.es/geocrit/sn-67.htm>
- TORT, J. (2000b): «Els noms de lloc i la geografia. La toponímia com a eina per a la conceptualització de l'espai», dins *Actes del XXIV Col·loqui general de la Societat d'Onomàstica (Eivissa, 10 i 11 d'octubre de 1998)*. *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona], n. 83, p. 86-98.
- TORT, J. (2002a): *La toponímia del Baix Camp. Una interpretació geogràfica*, Reus: Associació d'Estudis Reusencs.
- TORT, J. (2002b): «Els noms de lloc i el medi físic. Aproximació a l'estudi de la toponímia lacustre del Pirineu occidental català (Vall d'Aran, Alta Ribagorça, Pallars Sobirà, Pallars Jussà)», dins CASANOVA-ROSSELLÓ, 2002: p. 411-430.
- TORT, J. (2006): «Els noms de lloc i el territori: la toponímia des de la geografia», dins MALLORQUÍ, 2006a: p. 69-99.
- VICENS, J. (1962): *Notícia de Catalunya*, Barcelona: Edicions Destino.
- ZADORA-RIO, É. (2001): «Archéologie et toponymie: le divorce», *Les petits cahiers d'Anatole* [Tours], n. 8, 5 de desembre de 2001. <www.univ-tours.fr/lat/pdf/F2_8.pdf>
- ZIMMERMANN, M. (1990): «Les débuts de la "révolution anthroponymique" en Catalogne (Xe-XIIIe siècles)», *Annales du Midi* [Toulouse], n. 102, p. 289-208.

Apèndixs

1. Llistes de masos medievals de les comarques gironines

Parròquia	Documentació (1300-1378)	Masos	Topònims ^a
Cruïlles	Capbreu del senyor del castell i del prior de St. Miquel de Cruïlles (1319): 163 declarants Fogatges (1358-1378): 97 focs	90	74
Lloret de Mar	Capbreus de la pabordia de Novembre pel castell (1317-1320) i pel castell i la castlania (1373): 83 declarants Fogatges (1358-1378): 67 focs	84	84
Ravós del Terri	Capbreu (1317): 61 declarants Fogatges (1358-1378): 38 focs	22	21
Riudellots de la Selva	Capbreus (1256, 1314, 1315, 1322 i 1329): 65 declarants Pergamins i altres notícies: 103 masos i 10 habitants de la cellera Fogatges (1358-1378): 69 focs	99	95
Sant Cebrià dels Alls	Capbreus (1319) i llibres notariais (1332-1333): 44 masos Fogatges (1358-1378): 34 focs	44	44
Sant Mateu de Montnegre	Capbreus (1313, 1315, 1325) i pergamins: 48 habitants Fogatges (1358-1378): 30 focs	37	35
Sant Miquel de Cladells	Capbreu (1339): 23 masos Fogatges (1358-1378): [134 focs] ^b	26	24
Santa Coloma de Farners	Llista de censos (1203) i pergamins: 116 masos Capbreu (1339): 45 masos Fogatges (1358-1378): [134 focs] ^b	116	103
Total		518	[366]^c

^a Nombre de topònims descomptant els repetits dintre la mateixa parròquia. – ^b La xifra de 134 focs és per a les parròquies de Santa Coloma de Farners, Sant Miquel de Cladells i Sant Iscle de Sauleda, depenents del castell de Farners. – ^c Nombre de topònims descomptant els repetits entre parròquies.

Fonts: MALLORQUÍ, 1999, 2000, 2001, 2003 i 2007a; FONT-LLINÀS-MALLORQUÍ, 2010.

2. Llistes de masos medievals de les comarques gironines

Parròquia	Masos	Coincidència entre nom del mas i cognom dels habitants	Masos abandonats	?
Lloret de Mar	84	31 (36,9%)	17 (20,2%)	34 (40,4%)
Cruïlles	84	71 (78,8%)	6 (6,7%)	-
Ravós del Terri	22	21 (95,4%)	-	1 (4,6%)

Sant Cebrià dels Alls	43	40 (93,0%)	1 (2,3%)	–
Sant Miquel de Cladells	26	18 (69,2%)	3 (11,5%)	3 (11,5%)

?: desconeixement del nom del mas o del cognom del cap de família.

Fonts: MALLORQUÍ, 1997: p. 234-239, 2000: p. 218-221, 2001: p. 78-82, i 2008: p. 42-44; FONT-LLINAS-MALLORQUÍ, 2010: p. 90-94.

3. Els noms de masos medievals estudiats

Abreviacions utilitzades:

Classificació:

1. El medi natural:
  - a) Relleu (*Re.*)
  - b) Vegetació (*Ve.*)
  - c) Hidrònims (*H.*)
  - d) Fauna (*F.*)
2. El paisatge humanitzat:
  - a) Agricultura (*Ag.*)
  - b) Eines (*E.*)
  - c) Ramaderia (*Ra.*)
  - d) Productes del bosc (*Pr.*)
  - e) Construccions (*Con.*)
  - f) Comunicacions (*Com.*)
3. Les persones:
  - a) Antropònims (*An.*)
  - b) Malnoms, sobrenoms i colors (*M.*)
  - c) Oficis (*O.*)
  - d) Vincles de procedència, família i propietat (*Vi.*)
4. Altres:
  - a) Topònims locals (*T.*)
  - b) Cristianisme (*Cr.*)
5. Topònims no classificats (?)

Fonts:

DCVB: ALCOVER-MOLL, 1926-1962
FCB: BASTARDAS, 1994
LC: MOLL, 1959
NFR: DOMINGO, 1997
NNL: MOREU, 1982
OC: COROMINES, 1989-1997
RAC: BOLÓS-MORAN, 1994

Parròquies:

CR: Cruïlles
LM: Lloret de Mar
RS: Riudellots de la Selva
RT: Ravós del Terri
SCA: Sant Cebrià dels Alls
SCF: Santa Coloma de Farners
SMC: Sant Miquel de Cladell
SMM: Sant Mateu de Montnegre

Núm.	Cognom	[Classificació] Significat – (Fonts) – Parròquies
1	Agret	[1b: <i>Ve.</i>] Planta de l'espècie <i>Rumex</i> intermedius, similar a l'agrella – (<i>DCVB</i>) – <i>RS</i>
2	Agustí	[3a: <i>An.</i>] Nom propi de persona derivat del llatí <i>Augustinus</i> – (<i>DCVB</i> , <i>LC</i> , <i>RAC</i>) – <i>SCF</i>
3	Aixolí	[2c: <i>Ra.</i>] Diminutiu d'“aixoll”, que seria una variant de “soll”, tancat per engreixar porcs – (<i>DCVB</i>) – <i>SCA</i>
4	Alagot	[4: ?] – (<i>OC</i> , <i>RAC</i>) – <i>CR</i>
5	Albà	[3a: <i>An.</i>] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Albanus</i> ” – (<i>DCVB</i>) – <i>LM</i>
6	Albert	[3a: <i>An.</i>] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Adalbertus</i> ” – (<i>DCVB</i> , <i>LC</i> , <i>RAC</i>) – <i>CR</i> , <i>RS</i> , <i>SCF</i> , <i>SMM</i>
7	Alemaný	[3a: <i>An.</i>] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Alamannus</i> ”. Podria referir-se també als alamans – (<i>DCVB</i> , <i>LC</i> , <i>RAC</i>) – <i>LM</i>
8	Alenyà	[3a: <i>An.</i>] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Alennianus</i> ”. També podria referir-se a una planta oleàcia, el <i>Ligustrum vulgare</i> – (<i>DCVB</i> , <i>LC</i>) – <i>SCA</i>

9	Alls	[1a: Re.] Variant plural d'“alt”, en referència a “penya” o “cim”. També podria tractar-se d'una mena d'all's silvestres que es fan als cims de les muntanyes – (NFR, OC) – SCA
10	Almeran	[3a: An.] Possible nom propi de persona relacionat amb el llatí “Almiro”. Podria estar relacioant amb “Almera”, variant d'olmera – (LC, RAC) – SCF
11	Amalric	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Amalaricus” – (DCVB, RAC) – RS, SCF
12	Andreu	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Andreas” – (DCVB, LC, RAC) – CR, LM
13	Arnau	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Arnaldus” – (DCVB, LC, RAC) – RS
14	Arrel	[1b: Ve.] Part inferior, i subterrània, del vegetal. En els textos medievals, el nom del mas passa de “Radice” a “Raïl” – (DCVB) – RS
15	Aulines	[1b: Ve.] Plural d'“aulina”, alzina – (DCVB, LC) – LM
16	Avenc	[1a: Re.] Congost o gorja, sovint amb aigua al fons – (DCVB), NFR) – LM
17	Bagastrà	[2g: T.] Nom propi referit a un afluent de l'Onyar procedent de Vilobí d'Onyar – RS
18	Bancells	[1a: Re.] Plural del diminutiu de “balç”, que significa roca vertical, cingle o precipici – (DCVB, LC, NFR, NNL) – SMM
19	Barb	[1d: F.] Peix dels ciprínids, de l'espècie <i>Barbus fluviatilis</i> – (DCVB) – CR
20	Barbat	[1b: Ve.] Arbre que té arrels quan és transplantat. Podria ser un malnom referit a algú que té barba, però per la proximitat amb el Montbarbat el classifiquem en el grup de la vegetació – (DCVB, LC) – LM
21	Barceló	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Barcelonus” o “Barchinonus” – (DCVB, LC, RAC) – CR
22	Barrot	[2b: E.] Barra de fusta utilitzada com a eina per a diferents tasques – (DCVB) – LM, SCF
23	Bartolí	[3a: An.] Diminutiu del nom propi de persona llatí “Bartolomeus” – (DCVB, LC, RAC) – LM
24	Bartomeu	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Bartolomeus” – (DCVB, LC, RAC) – CR
25	Bassa	[1c: H.] Clot poc fondo per recollir aigües pluvials – (DCVB, LC) – CR, SCA
26	Baula	[2b: E.] Peça d'una anella o peça que serveix per trucar la porta – (DCVB) – RS
27	Benaula	[2g: T.] Nom propi referent a un afluent de l'Onyar procedent de Caldes de Malavella – RS
28	Berenguer	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Berengarius” – (DCVB, LC, RAC) – LM
29	Bernat	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Bernardus” – (DCVB, LC, RAC) – LM
30	Bertran	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Bertrandus” – (DCVB, LC, RAC) – SMM
31	Blanc	[3b: M.] Color – (DCVB, LC) – LM

- 32 **Blandric** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Blandericus*” – (DCVB, RAC) – LM
- 33 **Blavià** [4: ?] Nom que podria derivar de “blau”, color – (DCVB, OC) – SCF
- 34 **Bodeixó** [2a: Ag.] Nom que podria estar relacionat amb “bodoix”, espessura en un sembrat – (DCVB, OC) – SCF
- 35 **Boil** [2c: Ra.] Contracció de “bovil”, propi dels bous. També podria ser un derivat del nom propi llatí “*Baudilius*” (DCVB, LC) – RS
- 36 **Boix** [1b: Ve.] Arbust de la família de les buxàcies, *Buxus sempervirens* – (DCVB, LC) – SMC
- 37 **Bonet - Boneta** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Bonetus*” o “*Bonitus*”. També podria ser una planta de la família de les celastràcies, un barret o una eina, o el diminutiu de l’adjectiu “bo” – (DCVB, LC, RAC) – LM, SCF
- 38 **Borrell** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Borrellus*” – (DCVB, LC, RAC) – RS
- 39 **Bosc** [1b: Ve.] Conjunt d’arbres i arbusts – (DCVB, LC) – LM, RS, SCA, SMM
- 40 **Boscà - Boscana** [1b: Ve.] Propi del bosc, habitant del bosc – (DCVB, LC) – LM, RS
- 41 **Bosquera** [3c: O.] Persona que fa llenya al bosc – (DCVB, NNL) – SCF
- 42 **Bossèn (o Bosèn)** [1b: Ve.] Possible derivat de “bosc” – SMM
- 43 **Botet** [2b: E.] Recipient de couro de cabra o xot per contenir oli o vi – (DCVB, LC) – LM
- 44 **Bou** [2c: Ra.] Animal mascle i adult de l’espècie *Bos taurus*, pertanyent a la família dels bòvids – (DCVB, LC) – RS
- 45 **Bover** [3c: O.] Pastor de bous – (DCVB, LC) – RS
- 46 **Bremon** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Beremundus*” – (DCVB, LC, RAC) – RS
- 47 **Brugueres** [1b: Ve.] Plural de “bruguera”, mata de bruc – (DCVB, FCB, LC) – SCA, SCF
- 48 **Brunet** [3b: M.] Diminutiu de “bru”, color gris fosc – (DCVB, NNL, LC) – CR
- 49 **Cabanyes** [2e: Con.] Plural de “cabanya”, edifici rústic de pedra per guardar eines, ramats o per aixopugar-se – (DCVB, LC) – LM, SCA
- 50 **Calabrella** [4: ?] Podria estar relacionat amb “calabre”, cadàver, potser lloc on s’abocaven els animals morts. A Lloret, segons un mapa del segle XVIII, hi havia un “carner” destinat a aquesta funció – (OC; MALLORQUÍ, 2001) – LM
- 51 **Calastre** [4: ?] – LM
- 52 **Calçada** [2f: Com.] Camí o via empedrada – (DCVB) – RS
- 53 **Calderó** [2b: E.] Recipient de metall per fer bullir aigua – (DCVB, LC) – RS
- 54 **Callicó** [4: ?] Podria estar relacionat amb “càlig”, llit sec d’un riu – (DCVB, OC) – SCF
- 55 **Calvet** [1b: Ve.] Diminutiu de “calb”, però referit probablement a un indret pelat, sense vegetació . També podria ser un malnom referit a una persona calba – (DCVB, LC) – RS
- 56 **Cambra** [2e: Con.] Habitació, peça d’una edifici coberta i limitada per parets – (DCVB) – RS

57	Campà	[2a: Ag.] Propi del camp – (DCVB, LC) – CR
58	Camps	[2a: Ag.] Plural de “camp”, espai apte per a conrear – (DCVB, LC) – SCF
59	Canal	[1a: Re.] Vall petita amb un torrent al fons. També pot ser una conducció artificial d'aigua – (NFR, LC) – SCF
60	Canaleta	[1a: Re.] Diminutiu de “canal”, vall petita amb un torrent – (NFR, LC) – SMC
61	Cancells	[1a: Re.] Variant plural de “cantell”, carena d'una serra o serrat. També podria ser un tancat amb una reixa – (DCVB, NFR) – SCF, SMC
62	Canedell	[1b: Ve.] Diminutiu de “canet” o “canyet”, conjunt de canyes al llarg d'un curs d'aigua – (DCVB, FCB) – SCF
63	Canyet	[1b: Ve.] Paratge poblat de canyes – (DCVB, FCB) – SMC
64	Capell	[1a: Re.] Possible sinònim de “turonet”. També podria fer referència a un barret – (LC, NFR) – RS
65	Carbó	[2d: Pr.] Material produït en cremar fusta – (DCVB, LC) – SCA
66	Carbonell	[2d: Pr.] Diminutiu de “carbó”. També es refereix a la barreja de cendra i carbó al fons del forn de calç – (DCVB, LC) – LM
67	Carnut	[3b: M.] Que té molta carn – (DCVB) – RS
68	Carpí	[3a: An.] Possible nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Carpio</i> ” – (RAC) – RS
69	Carreres	[2f: Com.] Camí per on poden passar carros – (DCVB, LC) – CR, LM
70	Casa	[2e: Con.] Edifici per habitar – (DCVB, LC) – LM, SCF
71	Caselles	[2e: Con.] Plural de “casella”, casa petita – (DCVB, LC) – SCF
72	Casesdemont	[2e: Con.] Nom compost format per “cases”, edificis per habitar, i “de mont”, situades muntanya amunt – (DCVB, LC) – RT
73	Cassà	[2g: T.] Nom propi de la població de Cassà de la Selva – LM
74	Castanyer	[1b: Ve.] Arbre de la família de les castanàcies, <i>Castanea vulgaris</i> – (DCVB, LC) – SCF
75	Castellar	[2e: Con.] Restes d'edificis antics o ibèrics – (LC; MALLORQUÍ, 2008: p. 22-23) – SMC
76	Català	[3d: Vi.] Corònim referit als habitants de Catalunya. També havia estat un nom propi de persona a l'alta edat mitjana – (DCVB, LC, RAC) – SMM
77	Caulès	[2g: T.] Nom propi de la població de Caulès, ara entre els municipis de Caldes i Vidreres, veïna de Lloret de Mar – LM
78	Cavallera	[1d: F.] Derivat de “cavall”. Podria ser la dona d'un cavaller o també roques que es troben l'una sobre l'altra o llocs alts dalt d'una serra – (DCVB, LC, OC, NNL) – LM
79	Celler	[2e: Con.] Edifici per guardar i elaborar el vi – (DCVB) – SMC
80	Cendrosa	[3b: M.] De color semblant al de la cendra, o empolsat de cendra – (DCVB, LC) – SMC
81	Clapers - Clopers	[1a: Re.] Variant plural de “cloper”, pedregam d'una tartera – (LC, NFR) – SCF, SMC
82	Climent	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Clementis</i> ” – (DCVB, LC) – RT
83	Coll	[1a: Re.] Pas entre muntanyes – (DCVB, LC, NFR) – LM, SMM

84	Collell	[1a: Re.] Derivat antic de “coll”, pas petit entre muntanyes – (LC, NFR) – CR
85	Coma	[1a: Re.] Vall poc fonda – (LC, NFR) – LM
86	Conill	[1d: F.] Mamífer rosegador de la família dels lepòrids, espècie <i>Lepus cuniculus</i> – (DCVB, LC) – SCF
87	Corb	[1d: F.] Ocell de la família dels còrvids, de l'espècie <i>Corvus corax</i> . També podria correspondre a l'adjectiu corbat – (DCVB, LC) – LM
88	Corbera	[1a: Re.] Roca o muntanya corbada. També podria ser un lloc de corbs – (DCVB, LC) – SMC
89	Corcoi	[1d: F.] Derivat de “corc”, insecte que rosega el gra, els cereals, etc. També podria derivar del sobrenom “ <i>Curculio</i> ” – (DCVB, LC) – LM
90	Cornet	[1b: Ve.] Lloc on hi ha uns arbusts anomenats “corners”. També podria ser un derivat de “corn” – (DCVB, FCB) – RS
91	Coromina	[2a: Ag.] Camp de secà de domini senyorial – (DCVB, LC) – SCF
92	Corretger	[3c: O.] Fabricant de corretges – (DCVB, LC) – RS
93	Costa	[1a: Re.] Pendent inclinat – (DCVB, LC, NFR, NNL) – SMM
94	Costbó	[4: ?] – RT
95	Creixell	[3a: An.] Possible nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Craxus</i> ” – (DCVB, LC, OC, NNL) – CR, LM
96	Creu	[2f: Com.] Cruïlla de camins o fita en forma de creu – (DCVB, LC) – LM, SMM
97	Cros	[1a: Re.] Variant de “crosa”, depressió o conca – (LC, NNL) – SMM
98	Crosella	[1a: Re.] Diminutiu de “crosa”, depressió o cona – (LC, NNL) – SCF
99	Cubies	[4: ?] – SCF
100	Cugulls	[1a: Re.] Cim o punta d'una muntanya. També pot ser la cua dels all tendres – (DCVB, NNL) – SCF
101	Dalmau	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Dalmacius</i> ” – (LC, RAC) – LM, RT, SCA, SCF
102	Darnaculleta	[4: ?] – (DCVB, OC) – CR
103	Daví	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Davi</i> ” o “ <i>Davinus</i> ” – (LC, RAC) – LM
104	Domènec	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Dominicus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – LM, SCF
105	Dorca	[2b: E.] Gerro o càntir per a guardar líquids – (DCVB) – RS
106	Dou	[1c: H.] Variant de “deu”, font d'aigua. Potser és un nom de persona derivat del llatí “ <i>Dodus</i> ” – (DCVB, LC) – SCA
107	Duytola	[3a: An.] Possible nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Dutila</i> ” – (RAC) – RS
108	Eimeric	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Eimericus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCA, SCF
109	Ermedans	[2a: Ag.] Possible variant d’“ermàs”, espai no conreat. També podria derivar del llatí “ <i>Eremitanos</i> ”, referit a un lloc amb ermites. També podria derivar d'un nom de persona llatí “ <i>Aramadanus</i> ” – (DCVB, LC) – SCA
110	Escala	[2f: Com.] Camí de pujada amb graons – (DCVB, LC, NNL) – SMM

111	Escuder	[3c: O.] Fabricant d'escuts. També pot ser un jove que acompanyava un cavaller portant-li l'escut – (DCVB, LC) – LM
112	Església	[2e: Con.] Edifici destinat a les celebracions del culte cristià – (DCVB, LC) – SCA, SMC
113	Espinalb	[1b: Ve.] Derivat del llatí “ <i>spinu albu</i> ”, arç blanc– (DCVB, LC, FCB) – LM
114	Estanyol	[1c: H.] Estany petit, llacuna – (DCVB, LC) – CR
115	Esteve	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Stephanus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCA
116	Estivalca	[3a: Ag.] A través d'antigues mencions del mas, com “ <i>Tibalga</i> ”, “ <i>Artibalca</i> ” o “ <i>Artibaula</i> ”, imaginem que podria ser un derivat d’“artiga”, tros de bosc cremat per a ser conreat – (DCVB) – SMM
117	Estrada	[2f: Com.] Camí antic pavimentat amb pedra – (DCVB, LC) – RS, SCF
118	Estrader	[3c: O.] Constructor de camins o estrades – (DCVB, LC) – CR, RS
119	Fàbrega - Fàbregues	[2e: Con.] Sinònim de “ferreria”, obrador del ferrer o fabre – (DCVB, LC) – RS, SCF
120	Fabrella	[2e: Con.] Probable diminutiu de “fàbrega”, ferreria – (DCVB, LC, NNL) – SMM
121	Faiat	[1b: Ve.] Possible derivat de “faig”, arbre. També podria estar relacionat amb “fai”, salt d'aigua – (DCVB) – LM
122	Farregutcases	[4: ?] – SCF
123	Feliu	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Felix</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCA
124	Ferrer - Ferrera	[3c: O.] Home que fabrica objectes de ferro. També està documentat, a partir del segle X, com a nom propi de persona, “ <i>Ferrarius</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – LM, RS, RT, SCF
125	Ferriol	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Ferreolus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – SCF
126	Figuera	[1b: Ve.] Arbre de la família de les ficàcies, de l'espècie <i>Ficus carica</i> – (DCVB, LC) – CR, RS
127	Finestres	[2e: Con] Plural de “finestra”, obertura en un mur per deixar entrar aire i claror dins un edifici – (DCVB) – SCF
128	Flaira	[3b: M.] Olor – (DCVB) – LM
129	Flaquer	[3c: O.] Persona que fa i ven pa – (DCVB, LC) – LM, SCA
130	Flor	[1b: Ve.] Part d'una planta amb els òrgans de reproducció i els que els protegeixen – (DCVB, LC) – RS
131	Fonollet	[1b: Ve.] Nom que designa un conjunt de “fonolls” – (DCVB, FCB, LC) – SCA
132	Font	[1c: H.] Emergència natural d'aigua – (DCVB, LC) – CR, SCF, SMM
133	Fontania	[1c: H.] Variant de “font”. En plural, el nom es troba al topònim <i>Fontanilles</i> – (DCVB, LC) – CR
134	Forn	[2e: Con.] Construcció apte per a coure pa, calç, vidre o rajoles – (DCVB, LC) – SCF
135	Fornaca	[2e: Con.] Possible derivat de “forn” – (DCVB, LC) – SCF
136	Fredera	[3a: An.] Femení del nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Fredarius</i> ”. També podria ser un derivat de “fred” – (LC, RAC) – SCF

- 137 **Fuster** [3c: O.] Persona que treballa la fusta per a fer-ne objectes – (DCVB, LC) – RS
- 138 **Galí** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Galindus*” – (DCVB, LC, RAC) – RT
- 139 **Gallart** [3b: M.] Ben plantat, d’aspecte sa i vigorós – (DCVB, LC) – SCF
- 140 **Garriga** [1b: Ve.] Varietat d’alzina petita i fulles punxegudes, de l’espècie *Quercus coccifera*. També pot ser un terreny no conreat poblat de mates i arbusts – (DCVB, LC) – RS
- 141 **Gascó** [3d: Vi.] Originari de la Gascunya – (DCVB, LC) – RT
- 142 **Gassèn** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Garsandus*” – (LC, RAC) – RT
- 143 **Gassit** [3b: M.] Podria estar relacionat amb “Gasset”, diminutiu de “gas” i “gassa”, color dels ulls clars, blau-cel – (OC) – SCF
- 144 **Gaverneda** [1b: Ve.] Nom que designa un conjunt de “gavarneres” o “gavarreres”, plantes de l’espècie *Rosa canina* – (DCVB, FCB) – LM
- 145 **Gelats** [3b: M.] De color blanquinós, per semblança al color de la neu o del gel. També fa referència al fred i l’hivern – (DCVB, LC) – SCF, SMM
- 146 **Gener** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Generius*” o “*Ianuarius*”. També fa referència al primer mes del calendari cristià – (DCVB, LC, RAC) – RS
- 147 **Genover** [3d: Vi.] Originari de Gènova – (DCVB, LC) – CR, SCA
- 148 **Gil** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Aegidius*” – (DCVB, LC) – CR, SCA
- 149 **Gilabert** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Guilbertus*” – (DCVB, LC, RAC) – CR, RS
- 150 **Girbau** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Garibaldus*” – (DCVB, LC, RAC) – CR
- 151 **Gironès** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Gerundensis*”. També pot ser una persona originària de Girona – (DCVB, LC, RAC) – CR, SCF
- 152 **Gombau** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Gondebaldus*” – (DCVB, LC, RAC) – RS
- 153 **Goresques** [1a: Re.] Gresc, pedra de gresa – (NFR) – CR
- 154 **Gorgals** [1a: Re.] Congost estret entre cingleres i penyals – (LC, NFR) – SCF
- 155 **Gramell** [1b: Ve.] Diminutiu de “gram”, planta herbàcia de la família de les gramínies, de l’espècie *Cynodon dactylon* – (DCVB, FCB) – LM
- 156 **Granollers** [2a: Ag.] Possible derivat del llatí “*granucularios*”, graners. També podria ser un derivat de granotes o indicar procedència de Granollers del Vallès o de Rocacorba – (DCVB, LC, NNL) – CR
- 157 **Grimau** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Grimaldus*” – (DCVB, LC, RAC, NNL) – SCF
- 158 **Gros - Grossa** [3b: M.] Que té un volum considerable, gras, gruixut – (DCVB, LC) – CR, LM
- 159 **Güell** [1c: H.] Naixement d’un riu o riera – (DCVB, LC, NNL) – SMM
- 160 **Guerau** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Geraldus*” – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCF
- 161 **Guifred** [3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “*Wifredus*” – (DCVB, LC, RAC) – SCA

162	Guillema	[3a: An.] Femení del nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Wilielmus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – CR
163	Guinart	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Genarus</i> ” o “ <i>Guinado</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – LM
164	Horta - Hortes	[2a: Ag.] Terreny regable, on es conreen verdures, llegums i fruiters – (DCVB, LC) – LM, RT
165	Illa	[2a: Ag.] Terreny irrigat al costat d'un curs d'aigua. També podria derivar del nom llatí “ <i>Igila</i> ” – (LC; MARTÍ, 1988) – SMC
166	Ioga	[2b: E.] Variant de “joga”, conjunt de coses que serveixen per a una finalitat – (DCVB) – LM
167	Isarn	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Isarnus</i> ” – (DCVB, RAC) – SCF
168	Jaubert	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Gauzbertus</i> ” – (LC, RAC) – CR, SCF
169	Joan	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Iohannes</i> ” – (LC, RAC) – CR
170	Jofre	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Gauzfredus</i> ” – (LC, RAC) – CR
171	Jordà	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Iordanus</i> ” – (LC, RAC) – SCF
172	Jovals	[2a: Ag.] Plural de “joval”, terra llaurada per un parell de bous o jovada – (NNL) – RS
173	Jover	[3c: O.] Home que fa jous o treballador que llaura amb un parell de bous units per un jou – (DCVB, LC) – RS, SCA
174	Joveria	[2a: Ag.] Explotació agrícola menada per un jover – (GÓMEZ i altres, 2004) – RS
175	Juscà	[4: ?] – SCF
176	Lambart	[3a: An.] Variant del nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Langobardus</i> ” – (LC, RAC) – SCF
177	Laró	[4: ?] – SCA
178	Leuter	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Leutarius</i> ” – (RAC) – LM
179	Llagostera	[2g: T.] Nom propi de la població de Llagostera, situada a poca distància de Lloret de Mar – LM
180	Llandric	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Landericus</i> ” – (LC, RAC) – SCF
181	Lledó	[1b: Ve.] Fruit del lledoner – (DCVB, LC, FCB) – LM, SCF
182	Llobet	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Lobetus</i> ”. Podria ser un diminutiu de “llop” – (LC, RAC) – SCF
183	Llonc	[3b: M.] Llarg – (DCVB, LC) – LM
184	Llorell	[1b: Ve.] Diminutiu de llorer o nom que designa una col·lectivitat de llorers – (DCVB, LC, FCB) – SCF
185	Llorenç	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Laurentius</i> ” – (LC, RAC) – RS, SCF
186	Lloret	[2g: T.] Nom propi de la població i parròquia de Lloret de Mar, on es trobava el mas. Col·lectiu de llorers – (FCB, LC) – LM
187	Lunell	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Lunellus</i> ” – SCA
188	Lunellet	[3a: An.] Diminutiu del nom propi de persona “Lunell” – SCA

189	Maçanet	[2g: T.] Nom propi de la localitat de Maçanet de la Selva i d'una antiga vil·la altmedieval situada entre Monells i Sant Sadurní, al nord de Cruïlles. Possible referència a pomers – (FCB, LC) – CR
190	Maçot – Massot	[2e: Con.] Derivat de “mas”. També podria ser una eina per aixafar terrossos – (DCVB) – LM
191	Maig	[3e: Cr.] Cinquè mes del calendari cristià. Podria ser també un om propi derivat del llatí “ <i>Maius</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – SMC
192	Maimó	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Maimon</i> ” – (LC, RAC) – CR
193	Mallol	[2a: Ag.] Plançó de cep, vinya jove – (DCVB, LC) – RS
194	Malvet	[1b: Ve.] Nom d'un conjunt de “malves”, planta de diferents espècies del gènere <i>Malva</i> , com la <i>Malva silvestris</i> – (DCVB, FCB, OC) – SCA
195	Marcer (o Març)	[3c: O.] Podria referir-se a un “mercader”. També podria estar relacionat amb al mes de “març”, tercer mes del calendari cristià, o amb el nom propi derivat del llatí “ <i>Marcus</i> ” – (DCVB, LC) – SCF
196	Marí	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Marinus</i> ”. Persona que viu del mar – (LC, RAC) – LM
197	Marquès	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Marchese</i> ”. També podria ser un títol nobiliari – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCA
198	Marreg	[3b: M.] Nom compost de “mas” i “reig”, forma equivalent de “rei” que s'ha conservat en la toponímia i l'antroponímia – (DCVB, RAC) – SCF
199	Martí	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Martinus</i> ” – (LC, RAC) – CR, RS, SCA, SCF
200	Maruny	[1b: Ve.] Possible nom referit a un conjunt de moreres – (FCB, LC; MARUNY-MARUNY, 2005) – CR
201	Mascort	[2c: Ra.] Nom compost de “mas” i “cort”, estable on es recullen els animals domèstics – (DCVB, LC) – CR
202	Masoller	[3c: O.] Nom compost de “mas” i “oller”, terrissaire – (DCVB, LC) – SCF
203	Massaneda	[1b: Ve.] Possible referència a un conjunt de pomers – (FCB, LC) – SCF
204	Matas	[1b: Ve.] Planta de tronc curt, que pot correspondre al llentiscle, de l'espècie <i>Pistacia lentiscus</i> – (DCVB, LC) – CR
205	Mateu	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Matheus</i> ” – (DCVB, LC) – RS
206	Mercader	[3c: O.] Persona que tracta amb persones vendibles – (DCVB, LC) – CR, SCF
207	Miquel	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Michael</i> ” – (DCVB, LC) – SCF
208	Mir	[3a: An.] Nom propi de persona probablement derivat del llatí “ <i>Miro</i> ” – (RAC, LC) – RS
209	Miró	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Miro</i> ” – (RAC, LC) – SCA, SCF, SMC
210	Moles	[2b: E.] Plural de “mola”, pedra circular que servia per moldre el gra. També podria tractar-se d'una muntanya amb un planell superior – (NFR, LC) – RS

211	Molins	[2e: Con.] Plural de “molf”, edifici on hi ha les moles per moldre gra – (DCVB, LC) – CR, SCF
212	Molladera	[1c: H.] Podria estar relacionat amb “mollar” i “mollera”, nom que s’aplica als aiguamolls i terres xopes d’aigua – (OC) – SCF
213	Monar	[2e: Con.] Molí d’aigua – (DCVB) – LM
214	Moner	[3c: O.] Moliner – (DCVB, LC) – RS, SCF
215	Montagut	[1a: Re.] Nom compost de “mont”, muntanya, i “agut”, punxegut – (DCVB, LC, NFR) – SCF, SMM
216	Montalt	[1a: Re.] Nom compost de “mont”, muntanya, i “alt”, elevat – (DCVB, LC) – SMM
217	Mor	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Maurus” – (DCVB, LC, RAC) – CR, RS
218	Moragues	[2a: Ag.] Manoll d’espigues. També podria ser una foguera per cremar mates de cigrons madurs, o ser un derivat de “moro” – (DCVB, LC) – RS
219	Morat	[3b: M.] Color entre el vermell i el blau. Podria derivar de “móra”, pel color de la fruita – (DCVB, LC) – RS
220	Morató	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Moratonus”. També podria fer referència a una persona morena – (DCVB, LC, RAC) – RS
221	Morell	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Maurellus”. També podria ser un derivat de “móra” – (DCVB, LC, NNL) – RS
222	Morena	[3a: An.] Femení del nom propi de persona derivat del llatí “Morenus” – (DCVB, LC) – LM
223	Morera	[1b: Ve.] Arbre de la família de les moràcies, de l’espècie <i>Morus nigra</i> o <i>Morus alba</i> . També pot ser un derivat o un col·lectiu per referir-se a les móres – (DCVB, LC, NNL) – SCF
224	Moret	[3b: M.] Color de la pell de les persones morenes – (DCVB, LC) – SCF
225	Motgera	[1b: Ve.] Bosc de mòdegues – (DCVB, LC) – CR
226	Muntaner	[3c: O.] Persona que es dedica als oficis de la muntanya – (DCVB, LC, NFR) – RS
227	Nadal	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Natalis”. També pot ser la celebració cristiana del naixement de Crist – (DCVB, LC, RAC) – SMM
228	Nebot	[3d: Vi.] Fill del germà o germana – (DCVB, LC) – RS
229	Net	[3d: Vi.] Fill del fill o filla – (DCVB) – SCF
230	Noguera	[1b: Ve.] Arbre de la família de les juglandàcies, de l’espècie <i>Juglans regia</i> . També pot referir-se a un col·lectiu de noguers – (DCVB, FCB, LC) – SMC
231	Obac	[1a: Re.] Bagueny, lloc ombrívol on no arriba al sol – (DCVB, NFR, LC) – SCF
232	Oliu	[1b: Ve.] Olivera – (DCVB, LC) – LM
233	Olivella	[1b: Ve.] Planta oleàcia, de l’espècie <i>Ligustrum vulgare</i> . També podria ser un nom col·lectiu d’oliveres – (DCVB, FCB, LC) – CR
234	Olivera	[1b: Ve.] Arbre de la família de les oleàcies, de l’espècie <i>Olea europaea</i> – (DCVB, LC) – RS, SCF
235	Oller	[3c: O.] Terrissaire, que fa o ven olles i terrissa – (DCVB, LC, NNL) – SCF, SMM
236	Ollina	[1b: Ve.] Variant d’“aulina”, alzina – (DCVB) – SCA

237	Om - Oms	[1b: Ve.] Arbre de la família de les ulmàcies, espècie <i>Ulmus carpinifolia</i> – (DCVB, LC, NNL) – RT, SMM
238	Onyar	[2g: T.] Nom propi de l'afluent del riu Ter que passa pels termes de Brunyola, Sant Dalmai, Vilobí d'Onyar, Riudellots de la Selva, Fornells de la Selva, Quart i Girona – (DCVB) – RS
239	Pagès	[3c: O.] Habitant del camp – (DCVB, LC) – RT, SCA
240	Palanca	[2f: Com.] Passatge d'un riu – (DCVB, LC, NNL) – SCF
241	Palau	[2e: Con.] Edifici gran. En la toponímia medieval "Palau" sol correspondre a un indret on en temps visigòtics o musulmans hi havia un centre d'exercici del poder – (DCVB, LC; MARTÍ, 1999) – LM
242	Palín	[4: ?] – Possible eina de cuina – (DCVB) – LM
243	Palom	[1d: F.] Colom. A Lloret existia l'indret dit <i>Palomeres</i> des del segle X – (DCVB, LC; MALLORQUÍ, 2001) – LM
244	Paradina	[2e: Con.] Nom derivat del llatí " <i>parietina</i> ", parets d'un edifici enrunat – (DCVB, LC, NNL) – SMM
245	Parareda	[1b: Ve.] Nom que designa un conjunt de "perers" – (DCVB, LC) – SCF
246	Paratge	[4: ?] Nom que fa referència a un indret. També s'atribueix a un membre de la noblesa – (DCVB) – SMM
247	Pasqual	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí " <i>Paschale</i> ". També és la celebració cristiana de la resurrecció de Crist – (DCVB, LC) – CR, LM
248	Pastell	[2c: Ra.] Segurament fa referència a un indret de pastures. També podria ser una herba crucífera de l'espècie <i>Isatis tinctoria</i> , per tenyir de blau – (DCVB) – LM, RS
249	Pedroses	[1a: Re.] Lloc ple de pedres. També podria ser una planta – (DCVB, LC, NFR) – LM
250	Pellicer	[3c: O.] Persona que adoba i ven pells – (DCVB, LC) – SCF
251	Pelliçó	[2b: E.] Vestit fet de pell d'ovella sense tondre i sense mànigues, que porten els pastors – (DCVB) – RS
252	Pera	[1a: Re.] Pedra o roca. També podria ser el fruit del perer – (DCVB) – RS
253	Peraferrer	[3c: O.] Nom compost de "Pere", nom propi de persona, i "ferrer", persona que treballa el ferro – (DCVB, LC) – SCF
254	Perarnau	[3a: An.] Nom compost de "Pere" i "Arnau", noms propis de persona – (DCVB, LC) – LM
255	Perayó	[1b: Ve.] Variant de "perelló", pera silvestre – (DCVB, LC, NNL) – LM
256	Peregrí	[3c: O.] Viatger. Persona que peregrina a algun indret – (DCVB, LC) – CR
257	Perella	[1b: Ve.] Pera silvestre, perelló – (LC) – LM
258	Pins	[1b: Ve.] Plural de "pi", arbre de diferents espècies del gènere <i>Pinus</i> – (DCVB, LC) – SMC
259	Pla	[1a: Re.] Terreny planer, sense pendents – (DCVB, LC, NFR) – LM, RS
260	Planes	[1a: Re.] Plural de "plana", terreny pla entre muntanyes – (DCVB, LC, NFR) – SCF, SMM
261	Pol	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí " <i>Paulus</i> " – (DCVB, LC, RAC) – CR

262	Ponç	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Pontius” – (DCVB, LC, RAC) – RS, SCA
263	Pont	[2f: Com.] Construcció feta per donar pas d'una banda a l'altra d'un obstacle – (DCVB, LC) – CR, RS, RT
264	Portell	[1a: Re.] Diminutiu de “port”, coll de muntanya estret – (DCVB, LC, NFR) – RT
265	Pou	[2e: Con.] Forat per extreure aigua. També es pot referir a un avenc natural – (DCVB, LC, NFR) – CR, RT
266	Prat	[2c: Ra.] Extensió de terra on es deixa créixer l'herba per a pastura o farratge – (DCVB, LC) – CR, RS
267	Preses	[2e: Con.] Plural de “presa”, resclosa per conduir l'aigua cap a un molí – (DCVB, LC, NNL) – SMM
268	Prior	[3e: Cr.] Superior d'una comunitat monàstica – (DCVB, LC) – SCF
269	Prohom	[3b: M.] Home respectable, digne de consideració dintre de la comunitat – (DCVB) – SCA
270	Provençal	[3d: Vi.] Originari de la Provença – (DCVB, LC) – RS
271	Puig	[1a: Re.] Muntanya – (DCVB, LC, NFR) – CR, RS, RT, SCA, SCF, SMC
272	Puig-alt	[1a: Re.] Nom compost de “puig” i “alt”, elevat – (DCVB, LC, NFR) – CR
273	Pujada - Pujades	[1a: Re.] Costa amb pendent – (DCVB, LC, NNL, NFR) – RS, SMM
274	Pujol	[1a: Re.] Puig petit sense acabament agut – (DCVB, LC, NFR) – CR, LM
275	Quart	[2f: Com.] Quarta milla de distància d'una ciutat. Potser vé del nom llatí de persona “Quartus” – (DCVB, LC, NNL) – RS
276	Querós	[1a: Re.] Penyalós, ple de pedrasses – (DCVB, LC, NFR) – SCF
277	Quintans	[2a: Ag.] Plural del masculí de “quintana”, camp de conreu immediat a una masia – (DCVB) – SMC
278	Rabassa	[2d: Pr.] Part baixa d'un arbust o arbre – (DCVB) – SCF
279	Rabiol	[4: ?] – (DCVB) – CR
280	Recasèn	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Recosindus” – (DCVB, LC, RAC) – LM
281	Recauta	[1a: Re.] Podria estar relacionat amb “Roca Alta”, que evolucionà cap a “recolta” per metàtesi. Potser relacionat amb “reguard”, mirar de través. Podria ser una forma pluralitzada de “Regart”, del nom de persona derivat del llatí “Radegarius” – (DCVB, NNL, OC, RAC) – CR
282	Regàs	[1c: H.] Variant de “regall”, córrec, xaragall o barranc – (DCVB, NFR) – RS
283	Reig	[3b: M.] Forma equivalent a “rei” conservada en la toponímia i antroponímia. Podria ser també un peix o un bolet – (DCVB, LC) – CR, SCA, SCF
284	Riba	[1a: Re.] Porció de terreny al costat d'un marge, generalment d'un riu – (DCVB, LC, NFR) – CR, SCA
285	Ribals	[1a: Re.] Probable derivat de “riba”, marge amb molt pendent – (DCVB, LC, NFR) – RT
286	Ribolta	[1a: Re.] Nom compost de “riba” i “alta”, marge amb molt pendent – (DCVB) – RS

287	Riera	[1c: H.] Corrent d'aigua menys important que un riu – (DCVB) – SCA, SMC
288	Rigalós	[3a: An.] Derivat de “rigal”, nom propi de persona derivat del llatí “Rigoldo” – (DCVB, LC, NNL, RAC) – SCF
289	Rissec	[1c: H.] Nom compost de “riu” i “sec”, sense aigua – (DCVB, LC) – RS
290	Riutort	[1c: H.] Nom compost de “riu” i “tort”, que fa corbes – (DCVB, LC) – RS
291	Roc - Roca	[1a: Re.] Roca. Pot ser una manera de referir-se al cim d'una muntanya – (DCVB, NFR) – RS, SCA, SMC
292	Rocabertí	[1a: Re.] Nom compost de “roca” i de “Bertí” o d’“Albertí”. Podria tractar-se d'un mas amb relació amb el llinatge empordanès dels vescomtes de Rocabertí – (DCVB, LC) – LM
293	Rocalta	[1a: Re.] Nom compost de “roca” i “alta”, elevada – (DCVB) – SCA
294	Rorbau	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Rodebaldus” – (DCVB, LC, RAC) – RS
295	Ros	[3b: M.] Color de cabell entre el castany clar i el groc d'or – (DCVB, LC) – RS, RT
296	Roset (o Raset)	[2a: Ag.] Petita rasa, solc excavat per extreure l'aigua de les pluges d'un camp. També podria ser un diminutiu de “ros” – (DCVB, LC, NNL) – SCF
297	Rossega	[1a: Re.] Femení de “ròssec”, rossola on rodolen els materials esberlats – (DCVB, NFR) – RS
298	Rossell	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Rossello”. Podria ser un derivat de “ros” – (DCVB, LC, RAC) – SCF
299	Rossinyol	[1d: F.] Ocell de la família de les turdines, del gènere <i>Luscinia</i> , en concret de l'espècie <i>Luscinia megarhynchos</i> . També podria tractar-se d'una planta o d'un bolet – (DCVB, LC, NNL) – RT
300	Roure	[1b: Ve.] Arbre de la família de les fagàcies, en concret de l'espècie <i>Quercus robur</i> – (DCVB, LC) – SCF
301	Rourell	[1b: Ve.] Nom compost de “roure” i “bell”, bonic. També podria ser, en origen, “Rourevell”, de “vell”, antic. – (DCVB) – RS
302	Rovira	[1b: Ve.] Bosc de roures, roureda – (DCVB, FCB, LC) – CR, RS
303	Rovirola	[1b: Ve.] Petita rovira – (DCVB, FCB) – RS
304	Rufí	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Rufini”. També podria referir-se al color “ros” – (DCVB, LC, RAC) – RS
305	Sàbat	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “Sabbatus”, relacionat amb la festa jueva del Sàbat – (DCVB, LC, RAC) – SMM
306	Sabater	[3c: O.] Persona que fa sabates o les ven – (DCVB, LC) – CR, LM, SCA
307	Sala	[2e: Con.] Palau menor o casa fortificada. També podria ser un nom propi de persona derivat del llatí “Sanla” o “Sanila” – (DCVB, LC, RAC) – SCF
308	Salanyada	[4: ?] – SCF
309	Salleles	[2e: Con.] Derivat de “sala” – (DCVB, LC, NNL) – CR
310	Salgueda	[1b: Ve.] Variant de “auleda”, bosc d'alzines, amb l'article salat aglutinat – (DCVB, LC, FCB) – SMM

311	Salomó	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Salomon</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – SCF
312	Salou	[3d: Vi.] Variant d’ “alou”, propietat plena, amb l’article salat aglutinat – (DCVB, LC; MARTÍ, 1997b) – SCF
313	Salvador	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Salvator</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – LM
314	Samer	[2b: E.] Encanyissat de pescar llíseres – (DCVB) – RT
315	Sangosta	[1a: Re.] Pas angost, estret – (DCVB; MUNDET, 2009: p. 19-21) – CR
316	Sant Salvi	[3e: Cr.] Nom de l’ermita situada a prop del mas – SMC
317	Santa Maria	[3e: Cr.] Mare de Jesucrist, a la qual estan dedicades moltes esglésies i capelles rurals – (LC) – SCF
318	Saragoça	[1c: H.] Possible derivat de “saragall”, variant d’“aragall”. Podria estar relacionat amb la ciutat aragonesa de Saragossa – (DCVB, NFR) – LM
319	Sastre	[3c: O.] Persona que fa vestits o els ven. També és el nom d’insectes i d’un bolet – (DCVB, LC) – SCA
320	Sauleda	[1b: Ve.] Variant d’“auleda”, bosc d’alzines, amb l’article salat aglutinat. També podria ser un conjunt de salzes – (DCVB, FCB) – CR
321	Saurí	[3a: An.] Nom propi de persona diminutiu del llatí “ <i>Saurus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – CR, RS, SCF
322	Segollons	[2a: Ag.] Derivat de “segó”, conjunt de pells de blat moltes que es dona d’aliment als animals. Podria ser també un derivat del cereal “sègol” – (DCVB) – SCA
323	Seguer	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Segarius</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – RS
324	Senyeric	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Seniericus</i> ” – (RAC) – RS
325	Serra	[1a: Re.] Rellu muntanyós, cadena de muntanyes – (DCVB, LC, NFR) – CR, LM, RS, SCF
326	Simó	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Simon</i> ” – (DCVB, LC) – SCF
327	Solà	[1a: Re.] Solell, part de la muntanya on toca el sol – (DCVB, LC, NFR) – SCF
328	Soler	[1a: Re.] Variant de “solell”, part de la muntanya on toca el sol. També pot ser un paviment o sòl – (DCVB, LC, NFR) – SCF
329	Solls	[2c: Ra.] Tancat de parets per engreixar porcs – (DCVB) – CR
330	Sunyer	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Sunarius</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – CR
331	Sure	[1b: Ve.] Variant antiga de “suro”, nom de l’alzina surera o de la seva escorça – (DCVB) – CR, LM
332	Sureda	[1b: Ve.] Bosc de suros – (DCVB, LC) – LM
333	Tapioles	[2e: Con.] Edificis senzills fets de tàpia – (DCVB, LC) – CR
334	Taradell	[2d: Pr.] Pot ser una variant de “talladell”, lloc talat o devastat. També podria derivar d’un nom de persona llatí com “ <i>Taraldus</i> ” (DCVB, LC,>NNL, OC) – LM
335	Teixidor	[3c: O.] Persona que elabora teixits o els ven – (DCVB, LC) – SCA
336	Tió	[2d: Pr.] Tronc, tros de soca o branca gruixuda – (DCVB) – RS

337	Torderola	[1d: F.] Lloc abundant en tords – (DCVB, NNL) – SCF
338	Torner	[3c: O.] Persona que treballa amb un torn – (DCVB, LC) – RS
339	Torrent	[1c: H.] Petit curs d'aigua – (DCVB, LC) – CR, SCF
340	Torroella	[2e: Con.] Fortificació al voltant d'una torre – (DCVB, LC, NFR) – SCA
341	Torta	[3b: M.] Femení de “tort”, torçut, amb el cos corbat o deformat – (DCVB, LC) – CR
342	Tossa	[2g: T.] Nom de la població veïna de Lloret. També pot ser una muntanya amb la part superior ondulada – (DCVB, LC, NFR) – LM
343	Tredós	[4: ?] Masculí de “tredossa”, espècie de dovella de porta, o arcada que suporta un pont – (OC) – CR
344	Tresserra	[1a: Re.] Derivat del llatí “ <i>trans serrat</i> ”, més enllà de la serra – (DCVB, LC, NNL) – SMM
345	Trial	[2a: Ag.] Derivat de “trilla”, terreny clos per a plantar-hi vinya. Pot derivar de “triall”, lloc on es trien els caps de bestiar – (DCVB, LC, NNL) – RT
346	Tries - Tria	[2a: Ag.] Sinònim de “trilla”, terreny clos per a plantar-hi vinya – (DCVB, LC, NNL) – CR, SMC
347	Turonell	[1a: Re.] Turó petit – (DCVB, NFR) – SMC
348	Ullastre	[1b: Ve.] Olivera borda, no empeltada – (DCVB, LC, NNL) – CR, SMM
349	Valent	[3b: M.] Coratjós, sense por – (DCVB) – SMC
350	Vallobera	[1d: F.] Nom compost de “vall” i “llobera”, plena de llops – (DCVB, LC) – CR
351	Vallors	[1b: Ve.] Nom compost de “vall” i, potser, “llor”. L'esment de “ <i>Vallis urcea</i> ” al segle IX fa pensar que la vall seria d'ordi. – (DCVB) – SCF
352	Valls	[1a: Re.] Plural de “vall”, depressió allargada recorreguda per les aigües d'un curs fluvial – (DCVB, LC, NFR) – CR, LM, RS, SMM
353	Vell	[3b: M.] De molta edat, antic – (DCVB, LC) – LM
354	Vendrell	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Venerellus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – LM
355	Ventós	[1a: Re.] Indret situat en un punt elevat on fa molt de vent – (DCVB, LC) – SCF
356	Viader	[3c: O.] Persona dedicada a construir i reparar les vies. També podria ser un derivat del nom de persona llatí “ <i>Viataris</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – RS
357	Vidal	[3a: An.] Nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Vitalis</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – CR, LM, RS, SCA
358	Vila	[2e: Con.] Nom que deriva del llatí “ <i>villa</i> ”, vil·la, antiga explotació esclavista de l'imperi romà esdevinguda als segles IX i X en una demarcació d'una comunitat rural – (DCVB, LC; CANAL-CANAL-NOLLA-SAGRERA, 2006) – SMM
359	Viladamunt	[2e: Con.] Vil·la altmedieval situada muntanya amunt – (DCVB) – SMM
360	Viladavall	[2e: Con.] Vil·la altmedieval situada muntanya avall – (DCVB) – CR
361	Vilar	[2e: Con.] Unitat de poblament menor dependent d'una vil·la – (DCVB, LC) – LM, RS, RT, SCF, SMC, SMM

362	Vila-rasa	[2e: Con.] Nom compost de “vila” o “vil·la” i “rasa”, pelada – (DCVB, LC) – LM
363	Vinyades	[2a: Ag.] Derivat de “vinya”, conjunt de ceps plantats de <i>Vitis vinifera</i> – (DCVB) – LM
364	Vinyet	[2a: Ag.] Extensió gran de vinyes, conjunt de ceps plantats de <i>Vitis vinifera</i> – (DCVB, LC) – SCF
365	Vinyoles	[2a: Ag.] Vinyes petites – (DCVB, LC, NNL) – RS, SMM
366	Xifra	[3a: An.] Pronunciat com “Gifre”, podria ser un nom propi de persona derivat del llatí “ <i>Wifredus</i> ” – (DCVB, LC, RAC) – SCF

4. La classificació del significat dels topònims de masos

Classificació	N. Topònims presents a			Total
	1 Parròquia	2-3 Parròquies	4-6 Parròquies	
1. El medi natural				
- Relleu	34	10	3	47
- Vegetació	40	9	1	50
- Hidrònims	10	4		14
- Fauna	9	–		9
2. El paisatge humanitzat				
- Agricultura	18	3		21
- Eines	8	1		9
- Ramaderia	5	2		7
- Productes del bosc	5			5
- Construccions	22	6	1	29
- Comunicacions	4	4		8
- Topònims locals	9			9
3. Persones				
- Antropònims	65	20	4	89
- Malnoms, sobrenoms i colors	15	4		19
- Oficis	16	7	1	24
- Vincles de procedència, família i propietat	6	1		7
- Cristianisme	4			4
4. Topònims no classificats	15	2		15
Total	285	71	10	366

5. La classificació dels topònims de masos, per parròquies

Classificació	Parròquies								Total ^a
	CR	LM	RS	RT	SCA	SCF	SMC	SMM	
1. El medi físic	27	28	26	5	13	32	12	17	159
2. El paisatge humà	13	22	25	7	7	19	7	10	101
3. Les persones	30	31	44	8	23	47	5	7	191
4. No classificats	4	3	12	1	1	5		1	15
Total	74	84	95	21	44	103	24	35	480

^aNombre de topònims descomptant els repetits dintre la mateixa parròquia.

Parròquies: CR: Cruïlles – LM: Lloret de Mar – RS: Riudellots de la Selva – RT: Ravós del Terri – SCA: Sant Cebrià dels Alls – SCF: Santa Coloma de Farners – SMC: Sant Miquel de Cladells – SMM: Sant Mateu de Montnegre

6. Cognoms endèmics de les comarques gironines

Cognom	Inici del segle xx ^a	Any 2010 ^b	Origen
Alum	Blanes, Girona, Llambilles (Barcelona, Manresa, Mataró)	Total: 80+60 (Selva: 66,4%)	Blanes (?)
Baulida	Caldes, Cassà de la Selva, Flaçà, Foixà, Girona, la Pera, Rupià	Total: 48+34 persones (Gironès: 51,2%)	Sant Cebrià de Lledó (mas Baulida)
Darnaculleta	La Bisbal, Casavells, Cassà de la Selva, Fonteta, Madremanya, Vilablareix, Vulpellac (Barcelona, Santa Margarida del Penedès)	Total: 62+70 (Baix Empordà: 62,1%)	Cruïlles (mas Darnaculleta → can Coia)
Fabrellas	La Bisbal, Campllong, Corçà, Flaçà, Girona, Rupià, Sant Feliu de Guíxols, Saus (Mataró)	Total: 141+209 (Baix Empordà: 34,8%; Gironès: 26,8%)	Sant Mateu de Montnegre (mas Fabrellas → can Pujades)
Formiga	–	Total: 100+138 (Selva: 36,9%; Maresme: 22,7%)	Sant Pere Cercada (mas Formiga)
Ioga	–	Joga*. Total: 8+6 (Barcelonès; Alt Urgell)	Lloret de Mar (mas Ioga → ?)
Maruny	Begur, la Bisbal, Calonge, Castell d'Aro, Olot, Palafrugell, Regencós, Sant Feliu de Guíxols, Vall-llobrega, Vilanant, Vulpellac, (Campsec)	Total: 127+100 (Baix Empordà: 40,1%; Gironès: 20,7%)	Cruïlles (mas Maruny → ?)
Passapera	Blanes, Lloret de Mar (Barcelona)	Pasapera*. Total: 23+20 (Barcelonès: 46,5%; Bages: 18,6%)	Lloret de Mar (mas Pere sa Pera → mas Passapera)

Font: ^a. DCVB (ALCOVER-MOLL, 1926-1962) – ^b. IDESCAT (www.idescat.cat). – *: les dades corresponen a *Joga*, amb j, i *Pasapera*, amb una sola s.

Bibliografia: MARUNY-MARUNY, 2005; MALLORQUÍ, 2001: p. 81-82; 2007b, 2008: p. 75-77 i 85-88, i 2010; FABRELLAS, 2010; FONT-LLINÀS-MALLORQUÍ, 2010: p. 82-94.

